

Briselē, 19.5.2022.
COM(2022) 234 final

PART 2/2

**KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS
CENTRĀLAJAI BANKAI, EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU
KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI**

Eiropas Savienības rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā 2022. gads

3.3. Neatkarība

Tiesu sistēmas neatkarība, kas ir neatņemama tiesas nolēmumu pieņemšanas sastāvdaļa, ir prasība, kas izriet no efektīvas tiesiskās aizsardzības principa, kurš minēts LES 19. pantā, un no ES Pamattiesību hartas 47. pantā nostiprinātajām tiesībām uz efektīvu tiesisko aizsardzību tiesas priekšā⁽¹⁾. Šī prasība paredz:

a) **ārējo neatkarību**, kas nozīmē, ka attiecīgā struktūra pilda savas funkcijas autonomi un tā nav hierarhiski ierobežotās vai pakļautības attiecībās ne ar vienu subjektu, kā arī tā nesaņem rīkojumus vai norādījumus ne no viena subjekta, un tātad tā ir aizsargāta no ārējas iejaukšanās vai spiediena, kas varētu apdraudēt tās locekļu pieņemtā sprieduma neatkarību un ietekmēt to lēmumus; un

b) **iekšējo neatkarību un objektivitāti**, saglabājot vienādu distanci attiecībā pret tiesvedības pusēm un to attiecīgajām interesēm saistībā ar konkrētās tiesvedības priekšmetu⁽²⁾.

Tiesu sistēmas neatkarība garantē, ka tiks aizsargātas visas tiesības, kuras attiecībā uz fiziskām personām izriet no ES tiesībām, un saglabātas dalībvalstu kopīgās vērtības, kas izklāstītas LES 2. pantā, tostarp tiesiskums⁽³⁾. ES tiesiskās kārtības saglabāšana ir ļoti svarīga visiem iedzīvotājiem un uzņēmumiem, kuru tiesības un brīvības tiek aizsargātas ES tiesībās.

Augstu novērtēta tiesu iestāžu neatkarība tiesiskā sabiedrībā būtiski veicina indivīdu uzticēšanos taisnīgumam un veicina izaugsmei labvēlīgu uzņēmējdarbības vidi, bet šķietams to neatkarības trūkums var atturēt no ieguldījumu veikšanas⁽⁴⁾. Papildus rādītājiem par priekšstatu attiecībā uz tiesu sistēmas neatkarību, kas gūts no dažādiem avotiem, rezultātu apkopojumā ir ietverti vairāki rādītāji par to, kā tiek organizētas tiesu sistēmas, lai aizsargātu tiesu sistēmas neatkarību konkrētu veidu situācijās, kurās to neatkarība varētu būt apdraudēta. Ņemot vērā Eiropas Tiesu iestāžu padomju tīkla (*ENCJ*), ES Augstāko tiesu priekšsēdētāju tīkla (*NPSJC*) un Ekspertu grupas nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas un teroristu finansēšanas novēršanas jomā (*EGMLTF*) nodrošinātos ievaddatus, rezultātu apkopojumā ir sniegti rādītāji, kas saistīti ar tiesnešu drošības pārbaudēm, iespēju augstākas instances / Augstākajām tiesām pēc savas iniciatīvas pieņemt lēmumus par zemākas instances tiesu judikatūras konsekvenci, aizsardzības pasākumiem pret virpuļdurvju efekta situācijām attiecībā uz tiesnešiem un prokuroriem, kā arī padziļināts skatījums uz iespēju pārskatīt prokurora lēmumu neuzsākt kriminālvajāšanu kādā lietā.

¹ Sk. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT&from=EN>.

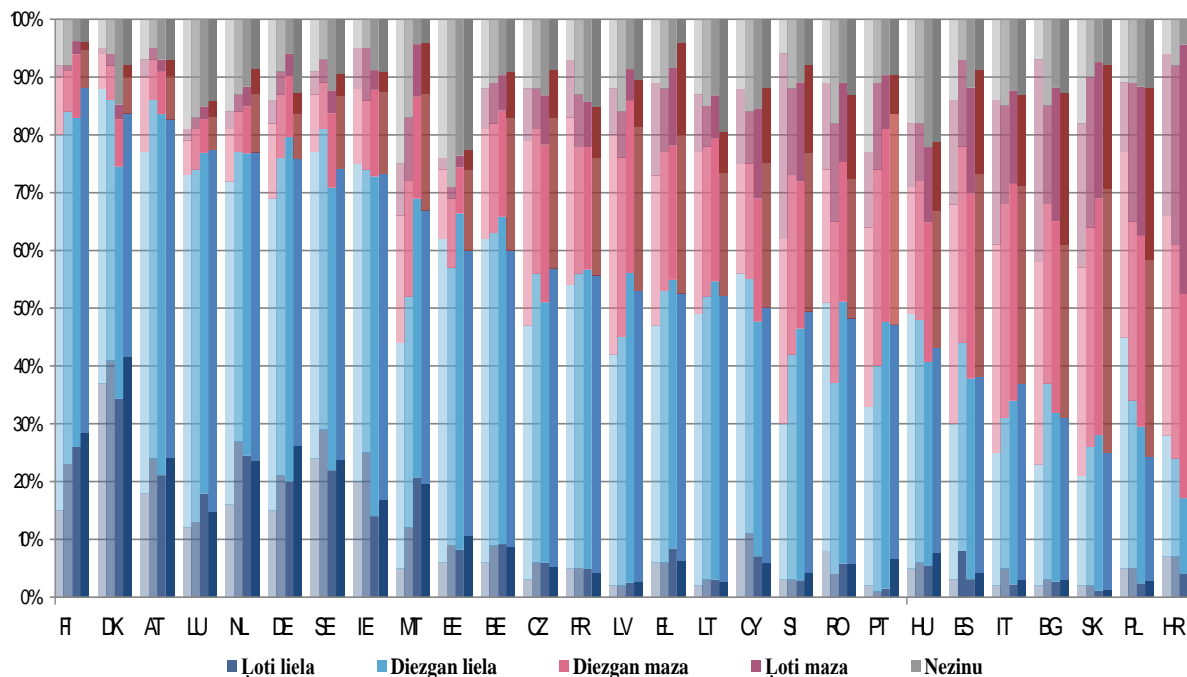
² Tiesas 2021. gada 16. novembra spriedums apvienotajās lietās *Kriminālprocesi pret WB un citiem*, no C-748/19 līdz C-754/19; 2021. gada 6. oktobra spriedums lietā *W. Ž.*, C-487/19; 2021. gada 15. jūlija spriedums lietā *Komisija/Polija*, C-791/13; 2021. gada 2. marta spriedums lietā *A. B.*, C-824/18; 2019. gada 19. novembra spriedums apvienotajās lietās *A. K. un citi*, C-585/18, C-624/18 un C-625/18, ECLI:EU:C:2019:982, 121. un 122. punkts; 2019. gada 5. novembra spriedums lietā *Komisija/Polija*, C-192/18; 2019. gada 24. jūnija spriedums lietā *Komisija/Polija*, C-619/18, ECLI:EU:C:2019:531, 73. un 74. punkts; 2018. gada 27. februāra spriedums lietā *Associação Sindical dos Juízes Portugueses*, C-64/16, EU:C:2018:117, 44. punkts; 2018. gada 25. jūlija spriedums lietā *Minister for Justice and Equality*, C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, 65. punkts.

³ Tiesas 2019. gada 24. jūnija spriedums lietā *Komisija/Polija*, C-619/18, ECLI:EU:C:2019:531, 44. punkts.

⁴ 2020. un 2021. gadā Pasaules Ekonomikas forums nav publicējis globālās konkurētspējas indeksu (GKI) sarakstu.

3.3.1. Priekšstats par tiesu sistēmas neatkarību un ieguldījumu aizsardzības nodrošināšanas rezultativitātē

50. attēls. Kā plaša sabiedrība vērtē tiesu un tiesnešu neatkarību (*) (avots: Eurobarometrs⁽⁵⁾) — gaišās krāsas: 2016., 2020. un 2021. gads, tumšās krāsas: 2022. gads).

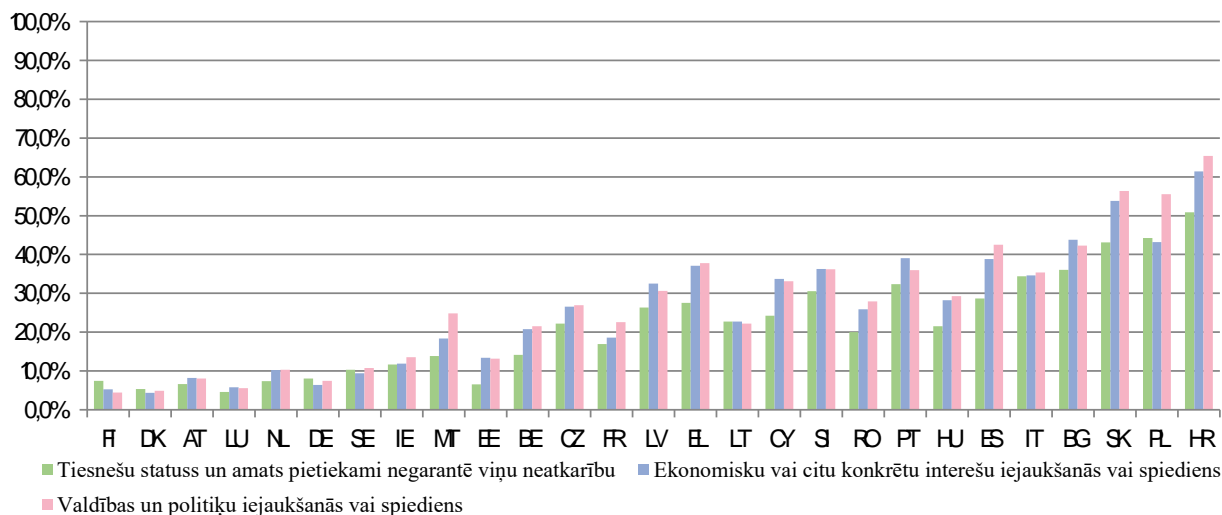

(*) Dalībvalstis sarindotas, vispirms norādot to respondentu īpatsvaru, kuri atbildējuši, ka tiesu un tiesnešu neatkarību vērtē kā “ļoti lielu” vai “diezgan lielu” (“liela” kopā); ja dažām dalībvalstīm ir vienāds kopējais atbildes “liela” īpatsvars, tās ir sarindotas pēc to respondentu īpatsvara, kuri norādījuši, ka tiesu un tiesnešu neatkarība ir “diezgan maza” vai “ļoti maza” (“maza” kopā); ja dažām dalībvalstīm ir vienāds kopējais atbildes “liela” un atbildes “maza” īpatsvars, tās ir sarindotas pēc to respondentu īpatsvara, kuri norādījuši, ka tiesu un tiesnešu neatkarība ir “ļoti liela”; ja dažām dalībvalstīm ir vienāds kopējais atbilžu “liela”, “maza” un “ļoti liela” īpatsvars, tās ir sarindotas pēc to respondentu īpatsvara, kuri norādījuši, ka tiesu un tiesnešu neatkarība ir “ļoti maza”.

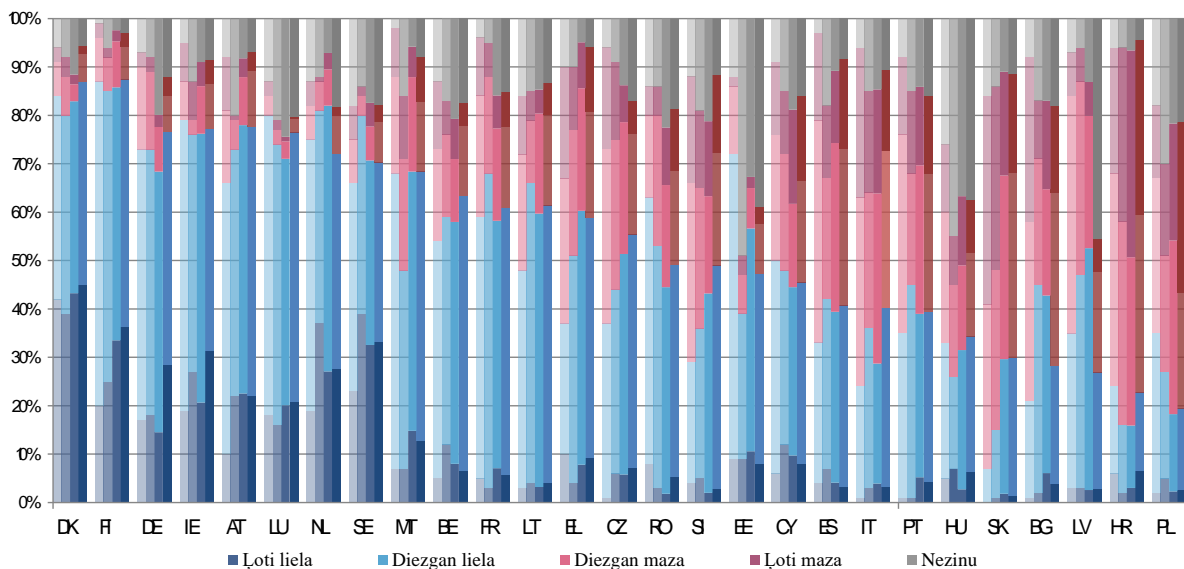
51. attēlā ir atspoguļoti galvenie respondentu norādītie iemesli priekšstatam par tiesu un tiesnešu neatkarības trūkumu. Respondenti no plašas sabiedrības, kas novērtēja tiesu sistēmas neatkarību kā “diezgan mazu” vai “ļoti mazu”, varēja pamatot savu vērtējumu, izvēloties kādu no trim iemesliem. Dalībvalstis uzskaitītas tādā pašā secībā kā 50. attēlā.

⁵ Eurobarometra aptauja FL503, veikta no 2022. gada 17. līdz 24. janvārim. Atbildes uz jautājumu: “Ņemot vērā savas zināšanas, lūdzu, novērtējiet (jūsu valsts) tiesu sistēmu no tiesu un tiesnešu neatkarības aspekta. Vai jūs teiktu, ka tā ir ļoti liela, diezgan liela, diezgan maza vai ļoti maza?”; sk. https://ec.europa.eu/info/strategy/justice-and-fundamental-rights/effective-justice/eu-justice-scoreboard_en.

51. attēls. Galvenie iemesli plašas sabiedrības priekšstatam par neatkarības trūkumu (visu respondentu īpatsvars — augstāka vērtība nozīmē lielāku ietekmi) (avots: Eirobarometrs ⁽⁶⁾).

52. attēls. Kā uzņēmumi vērtē tiesu un tiesnešu neatkarību (*) (avots: Eirobarometrs ⁽⁷⁾) — gaišās krāsas: 2016., 2020. un 2021. gads, tumšās krāsas: 2022. gads).

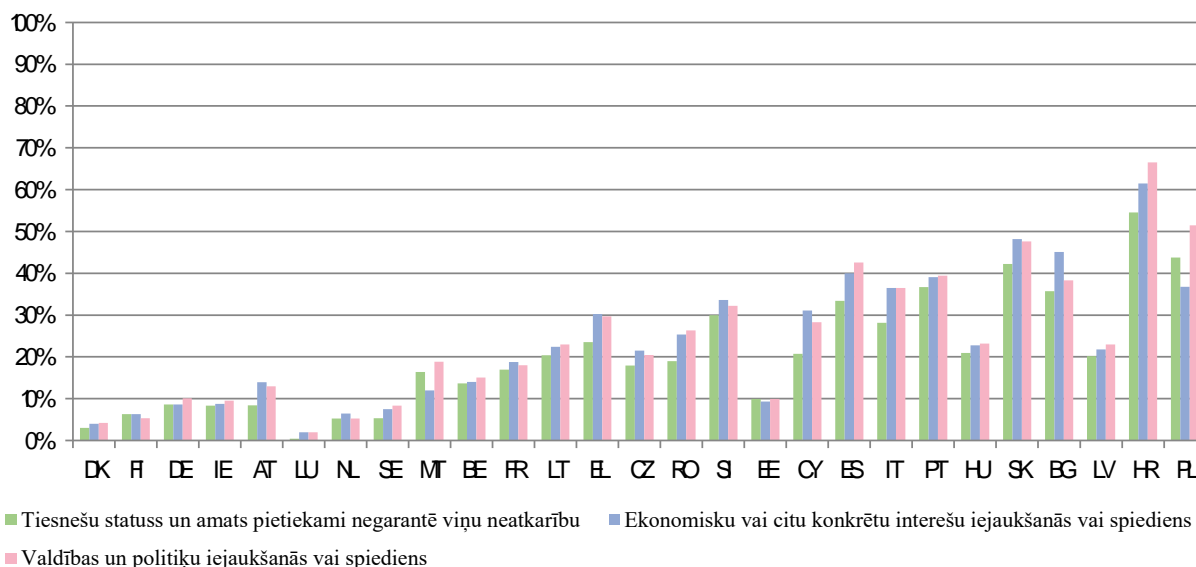
⁶ Eirobarometra aptauja FL503, atbildes uz jautājumu: “Lūdzu, norādiet, cik lielā mērā katrs no turpmāk uzskaitītajiem iemesliem izskaidro jūsu vērtējumu par (mūsu valsts) tiesu sistēmas neatkarību: ļoti, nedaudz, ne pārāk, nemaz”, ja atbilde uz 1. jautājumu ir “diezgan maza” vai “ļoti maza”.

⁷ Eirobarometra aptauja FL504, veikta no 2022. gada 17. līdz 24. janvārim. Atbildes uz jautājumu: “Ņemot vērā savas zināšanas, lūdzu, novērtējiet (mūsu valsts) tiesu sistēmu no tiesu un tiesnešu neatkarības aspekta. Vai jūs teiktu, ka tā ir ļoti liela, diezgan liela, diezgan maza vai ļoti maza?”; sk. https://ec.europa.eu/info/strategy/justice-and-fundamental-rights/effective-justice/eu-justice-scoreboard_en; sākot no 2021. gada, aptaujāto uzņēmumu izlases lielums tika palielināts līdz 500 uzņēmumiem visās dalībvalstīs, izņemot Maltu, Kipru un Luksemburgu, kurās izlases lielums bija 250 uzņēmumi. Iepriekšējos gados izlases lielums visās dalībvalstīs bija 200 uzņēmumi, izņemot Vāciju, Spāniju, Franciju, Poliju un Itāliju, kurās izlases lielums bija 400 uzņēmumi.

(*) Dalībvalstis sarindotas, vispirms norādot to respondentu īpatsvaru, kuri atbildējuši, ka tiesu un tiesnešu neatkarību vērtē kā “ļoti lielu” vai “diezgan lielu” (“liela” kopā); ja dažām dalībvalstīm ir vienāds kopējais atbildes “liela” īpatsvars, tās ir sarindotas pēc to respondentu īpatsvara, kuri norādījuši, ka tiesu un tiesnešu neatkarība ir “diezgan maza” vai “ļoti maza” (“maza” kopā); ja dažām dalībvalstīm ir vienāds kopējais atbildes “liela” un atbildes “maza” īpatsvars, tās ir sarindotas pēc to respondentu īpatsvara, kuri norādījuši, ka tiesu un tiesnešu neatkarība ir “ļoti liela”; ja dažām dalībvalstīm ir vienāds kopējais atbilžu “liela”, “maza” un “ļoti liela” īpatsvars, tās ir sarindotas pēc to respondentu īpatsvara, kuri norādījuši, ka tiesu un tiesnešu neatkarība ir “ļoti maza”.

53. attēlā ir atspoguļoti galvenie iemesli respondentu norādītie priekšstatam par tiesu un tiesnešu neatkarības trūkumu. Aptaujātie uzņēmumi, kas novērtēja tiesu sistēmas neatkarību kā “diezgan mazu” vai “ļoti mazu”, varēja pamatot savu vērtējumu, izvēloties kādu no trim iemesliem. Dalībvalstis uzskaitītas tādā pašā secībā kā 52. attēlā.

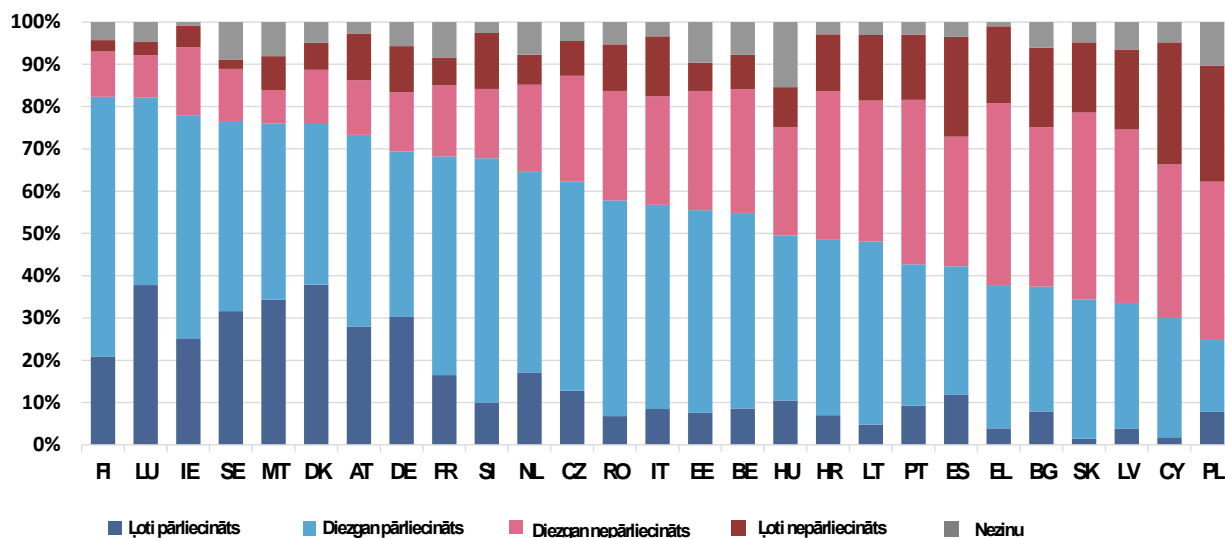
53. attēls. Galvenie iemesli uzņēmumu priekšstatam par neatkarības trūkumu (visu respondentu vērtējums — augstāka vērtība nozīmē lielāku ietekmi) (avots: Eirobarometrs ⁸).

⁸ Eirobarometra aptauja FL504; atbildes uz jautājumu: “Lūdzu, norādiet, cik lielā mērā katrs no turpmāk uzskaitītajiem iemesliem izskaidro jūsu vērtējumu par (jūsu valsts) tiesu sistēmas neatkarību: ļoti, nedaudz, ne pārāk, nemaz!”, ja atbilde uz 1. jautājumu ir “diezgan maza” vai “ļoti maza”.

54. attēlā redzams jauns rādītājs attiecībā uz to, kā uzņēmumi vērtē tiesību aktu un tiesu darbības rezultativitāti ieguldījumu aizsardzībā saistībā ar, viņuprāt, nepamatotiem valsts lēmumiem vai bezdarbību.

54. attēls. Kā uzņēmumi vērtē tiesību aktu un tiesu darbības rezultativitāti ieguldījumu aizsardzībā (avots: Eirobarometrs ⁹).

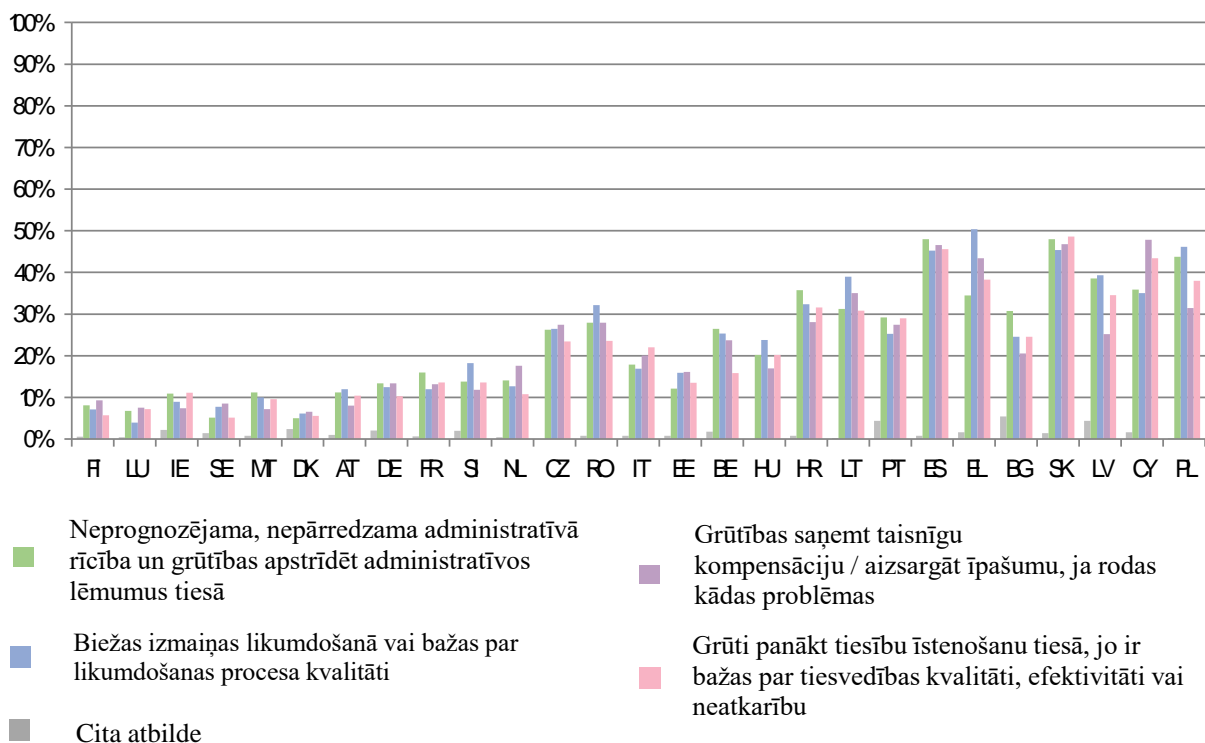

(*) Vispirms dalībvalstis ir sakārtotas pēc to respondentu kopējā īpatsvara, kuri ir paziņojuši, ka ir ļoti vai diezgan pārliecināti par ieguldījumu aizsardzību, ko nodrošina tiesību akti un tiesas ("pārliecināti" kopā).

⁹ Eirobarometra aptauja FL504; atbildes uz jautājumu: "Cik lielā mērā esat pārliecināts, ka tiesību akti un tiesas (jūsu valstī) aizsargās jūsu ieguldījumus gadījumā, ja radīsies kādas problēmas?" Aptaujas vajadzībām ieguldījums tika definēts kā tāds, kas ietver jebkāda veida aktīvus, kas uzņēmumam pieder vai ko tas kontrolē un ko raksturo kapitāla vai citu resursu piesaiste, cerības uz peļņu vai risku uzņemšanās.

55. attēlā redzami galvenie respondentu norādītie iemesli priekšstatam, ka pastāv tiesību aktu un tiesu darbības rezultativitātes trūkums ieguldījumu aizsardzībā. Aptaujātie uzņēmumi, kas novērtēja savu pārliecību kā “diezgan nepārliecināts” vai “ļoti nepārliecināts”, varēja pamatot savu vērtējumu, izvēloties kādu no četriem iemesliem (daži norādīja atbildi “cits”). Dalībvalstis uzskaitītas tādā pašā secībā kā 54. attēlā.

55. attēls. Galvenie iemesli uzņēmumu priekšstatam, ka pastāv darbības rezultativitātes trūkums ieguldījumu aizsardzībā (avots: Eirobarometrs ⁽¹⁰⁾).

¹⁰ Eirobarometra aptauja FL504; atbildes uz jautājumu: “Kādi ir jūsu galvenie iemesli bažām par ieguldījumu aizsardzības nodrošināšanas rezultativitāti?”, ja atbilde uz 3. jautājumu ir “diezgan nepārliecināts” vai “ļoti nepārliecināts”?

3.3.2. Strukturālā neatkarība

Strukturālās neatkarības garantēšanai ir nepieciešams, lai pastāvētu tiesību normas, it īpaši attiecībā uz tiesas sastāvu, iecelšanu, pilnvaru ilgumu, kā arī tās locekļu atturēšanas, noraidīšanas un atļaišanas iemesliem, ļaujot kļūdēt fiziskām personām jebkādas pamatotas šaubas par minētās tiesas ārēju ietekmējamību un tās neitralitāti attiecībā uz interesēm, ar ko tā saskaras ⁽¹¹⁾. Šiem noteikumiem it īpaši ir jāļauj izslēgt ne tikai jebkādu tiešu ietekmi, kas izpaužas norāžu veidā, bet arī netiešākas ietekmes formas, kas varētu iespaidot attiecīgo tiesnešu lēmumus ⁽¹²⁾.

Ir izstrādāti Eiropas standarti, proti, tos izstrādājusi Eiropas Padome, piemēram, *Eiropas Padomes 2010. gada Ieteikumā jautājumā par tiesnešu neatkarību, efektivitāti un pienākumiem* ⁽¹³⁾. ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā ir ietverti noteikti rādītāji par jautājumiem, kuri ir būtiski, novērtējot, kā ir organizētas tiesu sistēmas, lai aizsargātu tiesu sistēmas neatkarību.

Konkrēti, šajā rezultātu apkopojumā ir jauni rādītāji par: i) iesaistītajām iestādēm un tiesnešu iespējamo drošības pārbaužu biežumu (56. attēls); ii) augstākas instances tiesu/Augstāko tiesu iespēju pēc savas iniciatīvas pieņemt lēmumus par judikatūras konsekvenci (57. attēls); un iii) spēkā esošajiem aizsardzības pasākumiem saistībā ar tiesnešu/prokuroru pagaidu atrašanos politiskos amatos (58. attēls) ⁽¹⁴⁾. Tajā ir arī sniegts detalizētāks pārskats par iespēju pārskatīt prokurora lēmumu neuzsākt kriminālvajāšanu lietā, kas saistīta ar noziegumiem, kuros ir cietušais, vai lietā, kas saistīta ar noziegumiem, kuros nav cietušo (piem., korupcija vai nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācija) (59. attēls), un parāda struktūras, kurām ir tiesības veikt

¹¹ Sk. šādus Tiesas spriedumus: 2021. gada 16. novembra spriedums apvienotajās lietās *Kriminālprocesi pret WB un citiem*, no C-748/19 līdz C-754/19, 67. punkts; 2021. gada 6. oktobra spriedums lietā *W.Ž.*, C-487/19, 109. punkts; 2021. gada 15. jūlija spriedums lietā *Komisija/Polija*, C-791/19, 59. punkts; 2021. gada 2. marta spriedums lietā *A.B.*, C-824/18, 117. punkts; 2019. gada 19. novembra spriedums apvienotajās lietās *A. K. un citi* (Augstākās tiesas Disciplinārlietu palātas neatkarība), C-585/18, C-624/18 un C-625/18, ECLI:EU:C:2019:982, 121. un 122. punkts; 2019. gada 24. jūnija spriedums lietā *Komisija/Polija*, C-619/18, ECLI:EU:C:2019:531, 73. un 74. punkts; 2018. gada 25. jūlija spriedums lietā *LM*, C-216/18 PPU, ECLI:EU:C:2018:586, 66. punkts; 2018. gada 27. februāra spriedums lietā *Associação Sindical dos Juízes Portugueses*, C-64/16, EU:C:2018:117, 44. punkts. Sk. arī 46. un 47. punktu Ieteikumā CM/Rec(2010)12 par tiesnešu neatkarību, efektivitāti un pienākumiem (pieņēmusi Eiropas Padomes Ministru komiteja 2010. gada 17. novembrī) un paskaidrojuma rakstu, kurā paredzēts, ka iestādei, kas pieņem lēmumus par tiesnešu atlasi un karjeras virzību, vajadzētu būt neatkarīgai no izpildvaras un likumdošanas varas. Attiecībā uz neatkarības garantēšanu vismaz pusei iestādes locekļu vajadzētu būt tiesnešiem, kurus izvēlējušies viņu līdzbiedri. Tomēr, ja konstitucionālo tiesību aktu noteikumos vai citās tiesību normās ir noteikts, ka lēmumus par tiesnešu atlasi un karjeras virzību pieņem valsts vadītājs, valdība vai likumdošanas vara, neatkarīgai un kompetentai iestādei, ko lielākoties veido tiesneši (neskarot IV nodaļā iekļautos noteikumus, kas piemērojami tiesu iestāžu padomēm), vajadzētu būt pilnvarotai sniegt ieteikumus vai paust viedokli, ko praksē ievēro attiecīgā iecelējīnstitūcija.

¹² Sk. šādus Tiesas spriedumus: 2021. gada 2. marta spriedums lietā *A.B.*, C-824/18, 119. punkts; 2019. gada 19. novembra spriedums apvienotajās lietās *A. K. un citi* (Augstākās tiesas Disciplinārlietu palātas neatkarība), C-585/18, C-624/18 un C-625/18, ECLI:EU:C:2019:982, 123. punkts; 2019. gada 24. jūnija spriedums lietā *Komisija/Polija*, C-619/18, ECLI:EU:C:2019:531, 112. punkts.

¹³ Sk. Ieteikumu CM/Rec(2010)12 par tiesnešu neatkarību, efektivitāti un pienākumiem, ko pieņēmusi Eiropas Padomes Ministru komiteja 2010. gada 17. novembrī, un paskaidrojuma rakstu ("Ieteikums CM/Rec(2010)12").

¹⁴ Dati ir balstīti uz atbildēm, kas sniegtas atjauninātajā aptaujas anketā, kuru Komisija izstrādāja ciešā sadarbībā ar *ENCJ*. Tajās dalībvalstīs, kurās nav tiesu iestāžu padomju, kuras nav *ENCJ* dalībnieces vai kuru dalība *ENCJ* ir apturēta (Čehija, Vācija, Igaunija, Kipra, Luksemburga, Austrija un Polija), atbildes uz atjauninātās anketas jautājumiem tika iegūtas sadarbībā ar ES Augstāko tiesu priekšsēdētāju tīklu. 57. attēlā redzami aizsardzības pasākumi garantijas saistībā ar prokuroriem ir balstītas uz atbildēm uz atjauninātu anketu, ko Komisija sagatavoja ciešā sadarbībā ar Ekspertu grupu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas un teroristu finansēšanas novēršanas jomā.

kriminālizmeklēšanu (60. attēls) ⁽¹⁵⁾. Attēlos redzamas valstu sistēmas, kādas tās bija 2021. gada decembrī.

Rezultātu apkopojumā sniegtie dati nav uzskatāmi par novērtējumu vai pašreizējiem kvantitatīvajiem datiem attiecībā uz aizsardzības pasākumu efektivitāti. To mērķis nav atspoguļot procedūru un papildinošo aizsardzības pasākumu sarežģītību un nianses. Jāatzīmē arī tas, ka būtiska nozīme tiesu sistēmas neatkarības nodrošināšanā ir arī īstenošanas politikai un praksei, ar ko veicina tiesu iestāžu integritāti un novērš to korupciju. Galu galā, lai nodrošinātu efektīvu tiesu sistēmas neatkarības aizsardzību, papildus nepieciešamajām tiesību normām ir vajadzīga arī integritātes un objektivitātes kultūra, kas ir kopīga mirtiesnešiem un ko ievēro plašāka sabiedrība.

Tiesu iestāžu īpašā vieta varas dalīšanas sistēmā un uzsvars uz tiesu sistēmas neatkarību un objektivitāti prasa, lai tiesību akti, kas regulē tiesnešu profesionālo pienākumu novērtēšanu vai izvērtēšanu, tiktu formulēti un piemēroti ar lielu rūpību, un izpildvaras vai likumdevējas varas loma šajā procesā jāierobežo tiktāl, cik tas ir absolūti nepieciešams ⁽¹⁶⁾.

56. attēlā redzams, vai Nacionālās drošības aģentūra dalībvalstīs ir iesaistīta tiesnešu — tiesnešu kandidātu vai esošo tiesnešu — drošības pārbaūžu veikšanā un cik bieži tās tiek veiktas.

No tiesu sistēmas neatkarības viedokļa īpaši sensitīvs jautājums ir izpildvarai pakļauto Nacionālās drošības aģentūru iesaiste tiesnešu iecelšanā un statusa noteikšanā. Lai gan var rasties leģitīmas intereses veikt drošības pārbaūdi, jo īpaši attiecībā uz noteiktiem īpašiem tiesnešu amatiem ⁽¹⁷⁾, tā būtu jāveic, pilnībā ievērojot tiesu sistēmas neatkarību. Saskaņā ar Eiropas standartiem “neatkarība nozīmē, ka tiesu vara ir brīva no ārēja spiediena un nav pakļauta politiskai ietekmei vai manipulācijām, jo īpaši no izpildvaras puses” ⁽¹⁸⁾. Tiesnešu drošības pārbaūdes, jo īpaši, ja tās veic izpildinstitūcija, var radīt šādu “ārēju spiedienu” ⁽¹⁹⁾. Ja drošības/integritātes pārbaūdes veic nevis pašas tiesu varas pašpārvaldes struktūras, bet gan ārēja

¹⁵ Datu pamatā ir atbildes, kas sniegtas atjauninātā aptaujas anketā, kuru Komisija izstrādāja ciešā sadarbībā ar Ekspertu grupu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas un teroristu finansēšanas novēršanas jomā.

¹⁶ Venēcijas komisijas Atzinums Nr. 819/2015 par likumprojektu par integritātes pārbaūdi Ukrainā, CDL-AD(2015)031, 2015. gada 25. oktobris, 40. punkts (*Venice Commission, Opinion No. 819/2015 on the Draft law on integrity checking in Ukraine, CDL-AD(2015)031, 25 October 2015*), un Venēcijas komisijas Atzinums Nr. 789/2014, *Amicus Curiae* īss izklāsts Moldovas Konstitucionālajai tiesai par atsevišķiem likuma noteikumiem par profesionālās integritātes pārbaūdi, CDL-AD(2014)039-e, 2014. gada 15. decembris, 14. punkts (*Venice Commission, Opinion No. 789/2014, Amicus Curiae Brief for the Constitutional Court of Moldova on certain provisions of the law on professional integrity testing, CDL-AD(2014)039-e, 15 December 2014*).

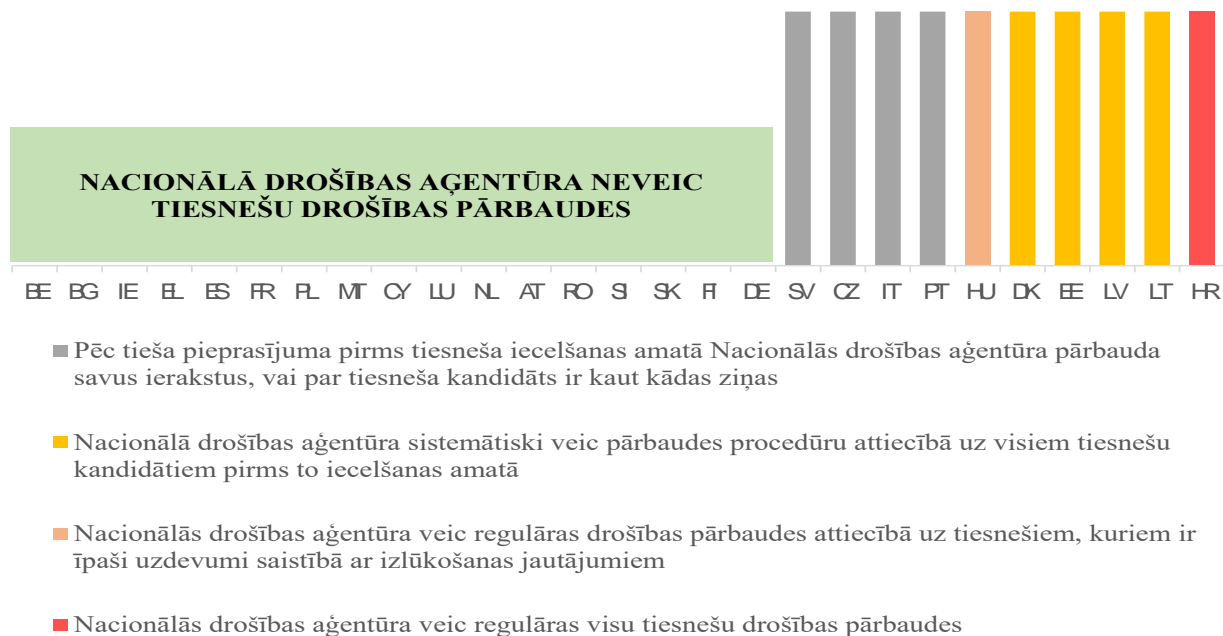
¹⁷ “[T]iesu varas autoritāti var saglabāt tikai tad, ja a) tiesību sistēma ievieš atbilstošus mehānismus, kas nodrošina, ka kandidāti netiek iecelti par tiesnešiem, ja viņiem nav vajadzīgās kompetences vai tie neatbilst augstākajiem integritātes standartiem; un b) no tiesu sistēmas ir izraidīti tie, kuri ir atzīti par nekompetentiem, korumpētiem vai saistītiem ar organizēto noziedzību”, Venēcijas komisijas Atzinums Nr. 1073/2021 par drošības pārbaūdes atjaunošanas procedūras ieviešanu, veicot grozījumus Tiesu likumā, CDL(2022)002, 2022. gada 18. marts, 14. punkts (*Venice Commission, Opinion no. 1073/2021 on the Introduction of the procedure of renewal of security vetting through amendments to the Courts Act, CDL(2022)002, 18 March 2022*).

¹⁸ Venēcijas komisija, CDL-AD(2016)007, Tiesiskuma kontrolesaraksts, 74. punkts (*Venice Commission, CDL-AD(2016)007, Rule of Law Checklist*).

¹⁹ Venēcijas komisijas Atzinums Nr. 1073/2021 par drošības pārbaūdes atjaunošanas procedūras ieviešanu, veicot grozījumus Tiesu likumā, CDL(2022)002, 2022. gada 18. marts, 13. punkts (*Venice Commission, Opinion no. 1073/2021 on the Introduction of the procedure of renewal of security vetting through amendments to the Courts Act, CDL(2022)002, 18 March 2022*).

struktūra, vislielākā uzmanība jāpievērš varas dalīšanas, pārbažu un līdzsvara principu ievērošanai (20).

56. attēls. Tiesnešu drošības pārbaudes valsts līmenī: iesaistītās iestādes un termiņi (*) (21)

(*) **Vācija*:** visās federālajās zemēs pēc tieša pieprasījuma Nacionālās drošības aģentūra var pārbaudīt tās rīcībā esošos uzskaites datus par tiesneša kandidātu pirms viņa iecelšanas amatā. Divās federālajās zemēs Nacionālās drošības aģentūra pirms iecelšanas amatā pārbauda visu tiesneša kandidātu uzskaites datus — Bavārijā (ja tiesneša kandidāts nedod piekrišanu uzskaites datu pārbaudei, viņu nevar iecelt) un kopš 2021. gada Mēklenburgā-Priekšpomerānijā (nav nepieciešama viņu piekrišana). Saskaņā ar likumu Nacionālās drošības aģentūra vai federālo zemju aģentūras veic pārbaudes procesus tikai tad, ja tiesnešiem ir jāuzņemas tiesu administrācijas uzdevumi un viņiem šim nolūkam ir jāpieklūst klasificētai informācijai. Turklāt tiesneši ir juridiski atbrīvoti no drošības pārbaudēm, ja viņiem tiek piešķirta piekļuve klasificētai informācijai, jo šādas procedūras var ietekmēt tiesu sistēmas neatkarību. **Igaunija:** Iekšējās drošības dienests veic tiesneša amata kandidāta drošības pārbaudi, izņemot, ja kandidātam ir derīga atļauja piekļuvei valsts noslēpumam, kas klasificēts kā īpaši slepens, vai ja kandidāts ieņem amatu, kas atbilstīgi amata pienākumiem dod tiesības piekļūt visu līmeņu valsts noslēpumiem. Iekšējās drošības dienests iepazīstina tiesnešu pārbaudes komisiju ar drošības pārbaudes rezultātā iegūto informāciju un sniedz atzinumu par to, vai pieteikumu iesniegusi persona atbilst nosacījumiem, kas ļauj saņemt atļauju piekļuvei valsts noslēpumam. **Horvātija:** Drošības un izlūkošanas aģentūra ik pēc pieciem gadiem veic drošības pārbaudes attiecībā uz visiem tiesnešu kandidātiem un visiem esošajiem tiesnešiem (kā arī valsts advokātiem). Saskaņā ar likumu attiecībā uz esošajiem tiesnešiem Drošības un izlūkošanas aģentūra pēc pārbaudes, tostarp intervijas, nosūtīs savu ziņojumu Augstākās tiesas priekšsēdētājam, kurš pēc tam to nosūtīs piecu Augstākās

²⁰ Venēcijas komisija, CDL-AD(2021)046, Moldovas Republika — Venēcijas komisijas un Eiropas Padomes Cilvēktiesību un tiesiskuma ģenerāldirektorāta (DGI) kopīgs atzinums par dažiem pasākumiem saistībā ar kandidātu atlasī administratīviem amatiem tiesnešu un prokuroru pašpārvaldes institūcijās un grozījumi atsevišķos normatīvajos aktos, 16. punkts (Venice Commission, CDL-AD(2021)046, Republic of Moldova - Joint opinion of the Venice Commission and the Directorate General of Human Rights and Rule of Law (DGI) of the Council of Europe on some measures related to the selection of candidates for administrative positions in bodies of self-administration of judges and prosecutors and the amendment of some normative acts).

²¹ Dati vākti, izmantojot atjauninātu aptaujas anketu, ko Komisija sagatavoja ciešā sadarbībā ar ENCJ. Tajās dalībvalstīs, kurās nav tiesu iestāžu padomju, kuras nav ENCJ dalībnieces vai kuru dalība ENCJ ir apturēta, atbildes uz atjauninātās anketas jautājumiem tika iegūtas sadarbībā ar NPSC.

tiesas tiesnešu kolēģijai, lai izlemtu, vai pastāv drošības apdraudējums. Ja kolēģija konstatē drošības apdraudējumu, tā par to paziņo tieslietu ministram, Tiesas priekšsēdētājam, Tiesnešu padomei un tās Augstākās tiesas priekšsēdētājam, kurā atrodas attiecīgais tiesnesis. Nolikumu, kas regulēs drošības pārbaudes veikšanas kārtību, noteiks tieslietu ministrs. **Francija:** tāpat kā visas valsts amatpersonas, arī visi tiesnešu kandidāti tiek pakļauti policijas uzskaites datu pārbaudei / administratīvai izmeklēšanai, ko vada Valsts policija ģenerālprokurora pakļautībā (pārbauda tās uzskaites datus, klasificēto informāciju, morālo normu ievērošanu utt.). **Itālija:** diagramma atspoguļo situāciju attiecībā uz civiltiesu un krimināltiesu tiesnešiem. Nacionālās drošības aģentūras nav iesaistītas administratīvo tiesnešu iecelšanas procedūrā. **Ungārija:** Nacionālās drošības aģentūrai ir jāveic drošības pārbaude attiecībā uz visiem apgabaltiesu priekšsēdētājiem, viceprezidentiem un tiesnešiem, kuri atļauj izlūkošanas datu vākšanu vai nodarbojas ar lietām, kas saistītas ar klasificētu informāciju. Drošības pārbaudi veic pirms pienākumu pildīšanas uzsākšanas un turpmāk reizi piecos gados (1995. gada likuma CXXV par valsts drošību 71/C panta 7. daļa un 2011. gada likuma CLXII par tiesnešu statusu un atalgojumu 42/A–42/C pants). **Nīderlande:** pirms tiesneša kandidāta iecelšanas amatā viņam ir jāiesniedz izziņa par nesodāmību (VOG). To prasa, tikai pirmo reizi iecelot amatā vai tad, kad tiesnesis kļūst par tiesas priekšsēdētāju. Organizāciju, kas izsniedz VOG, sauc par Justis; tā ir pārbaudes iestāde — pabalstu un izdevumu aģentūra ar neatkarīgu vadību, kas formāli atrodas Tieslietu un drošības ministrijas pakļautībā. Iestāde pārbauda, vai kandidāta darbības vēsture (tiesu iestādēs) neliedz viņam veikt jaunus amata pienākumus. Justis nav Nacionālās drošības aģentūra (AIVD). Justis pārziņā ir nolemt, vai izsniegt izziņu par nesodāmību. Ja kāds šo lēmumu vēlas pārsūdzēt, viņš lietu var nodot izskatīšanai administratīvajam tiesnesim. **Polija:** kad persona pirmo reizi piesakās tiesneša amatam, kompetentās tiesas (kurā ir vakantais amats) priekšsēdētājs pieprasa informāciju par kandidātu no reģionālās policijas priekšnieka. **Rumānija:** tiesneši katru gadu sniedz oficiālu paziņojumu, ka viņi nav operatīvie darbinieki, tostarp slepenie aģenti, informatori vai izlūkdienestu darbinieki. **Zviedrija*:** Tiesnešu iecelšanas padome — neatkarīga tiesu iestāde — veic tiesu priekšsēdētāju visu drošības līmeņu pārbaudes procedūru, pamatojoties uz anketu. Katra tiesa veic pārbaudes procedūru visiem pirmās vai otrās instances tiesnešu drošības līmeņiem. Zviedrijas drošības dienests veic uzskaites datu pārbaudi (vai kandidāts ir kaut kādā veidā minēts tā dokumentos), kas tiek veikta, pirms persona var piedalīties ar drošību saistītās darbībās (dienests neievāc informāciju, izmantojot anketu, kas ir Tiesnešu iecelšanas padomes uzdevums). Attiecībā uz tiesu priekšsēdētājiem valdība izlemj, kuri amati klasificējami kā augstākā drošības līmeņa amati, bet valdības birojs — kuri amati klasificējami kā zemāka drošības līmeņa amati. Attiecībā uz pirmās vai otrās instances tiesnešiem valdība izlemj, kuri amati klasificējami kā augstākā drošības līmeņa amati, bet tiesa — kuri amati klasificējami kā zemāka drošības līmeņa amati.

57. attēlā redzams, vai tiesām un tiesnešiem ir iespēja pēc savas iniciatīvas pieņemt lēmumus par zemākas instances tiesu judikatūras konsekvenci. Šādi lēmumi varētu būt vai nu konsultatīvi, vai obligāti, un tie var attiekties tikai uz konkrētu lietu vai uz visām līdzīgām lietām. Tālāk esošajā attēlā parādītas četras dažādas situācijas dalībvalstīs: augstākas instances tiesas/tiesneši i) nevar pieņemt šādu lēmumu pēc savas iniciatīvas, ii) var izdot vispārēji piemērojamus konsultatīvus (nesaistošus) lēmumus, kas attiecas uz visām tiesām/tiesnešiem noteikta veida lietās (piem., prakses paziņojumi), iii) var izdot obligātus konkrētas piemērošanas lēmumus, kas attiecas tikai uz konkrētu tiesas nolēmumu (piem., lēmumu, kas uzliek tiesnesim/kolēģijai pienākumu pielāgot sprieduma projektu), vai iv) var izdot vispārēji piemērojamus obligātus lēmumus, kas attiecas uz visām tiesām/tiesnešiem noteikta veida lietās.

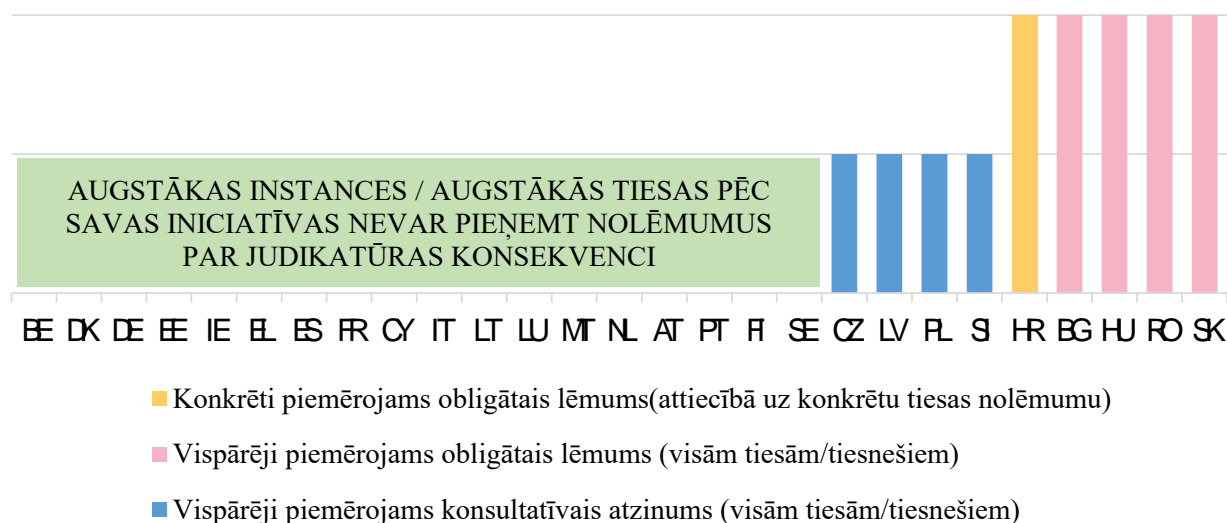
Augstākās tiesas kā pēdējās instances tiesas un augstākas instances / apelācijas tiesas kopumā ir ļoti svarīgas, lai nodrošinātu tiesību aktu vienādu piemērošanu dalībvalstīs. Tomēr tiesu sistēmas hierarhiskajai organizācijai nevajadzētu mazināt individuālu neatkarību⁽²²⁾. Augstākajām tiesām nebūtu jāsniedz norādījumi tiesnešiem par to, kā viņiem būtu jālemj atsevišķās lietās, izņemot prejudiciālus nolēmumus vai lemjot par tiesību aizsardzības līdzekļiem saskaņā ar likumu⁽²³⁾. Tiesu varas hierarhiska organizācija tādā nozīmē, ka tiesneši savās tiesu nolēmumu pieņemšanas darbībās tiek pakļauti augstākām instancēm, būtu klajš iekšējās neatkarības principa pārkāpums,

²² Ieteikums CM/Rec(2010)12, 22. punkts.

²³ Ieteikums CM/Rec(2010)12, 23. punkts.

uzskata Venēcijas komisija ⁽²⁴⁾). Jebkurai judikatūras unifikācijas procedūrai ir jāatbilst varas dalīšanas pamatprincipiem, un arī pēc šāda augstākas instances / Augstākās tiesas nolēmuma visām tiesām un tiesnešiem ir jāsiglabā iespēja neatkarīgi un objektīvi izvērtēt savas lietas un atšķirt jaunas lietas no interpretācijas, ko iepriekš unificējusi augstākas instances / Augstākā tiesa.

57. attēls. Augstākas instances / Augstāko tiesu iespēja pēc savas iniciatīvas pieņemt lēmumus par zemākas instances tiesu judikatūras konsekvenci (*)

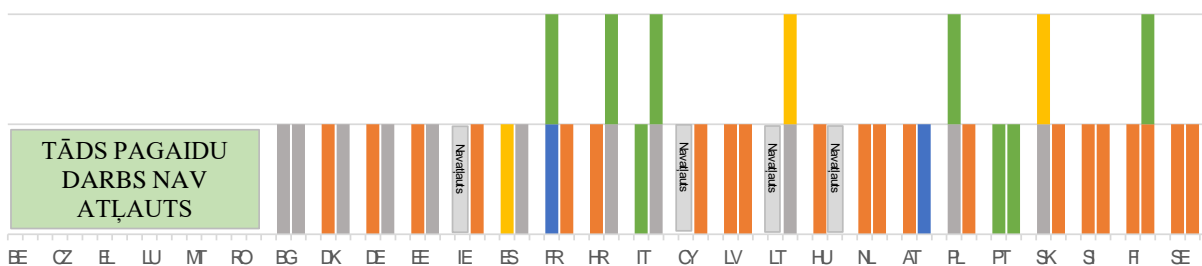
(*) **Bulgārija:** mirtiesnešu vērtēšanā tiek ņemta vērā obligātā lēmuma vai vispārīgo norādījumu neievērošana konkrēta veida lietās, kas ir objektīvs viņu profesionālo, lietišķo un morālo īpašību novērtējums, ko tie demonstrējuši, pildot amata pienākumus. **Čehija:** Augstākā tiesa un Augstākā administratīvā tiesa var izdot vienojošus atzinumus, kas nav formāli saistoši zemāka līmeņa tiesām. Vienojošo atzinumu saistošais raksturs ir balstīts nevis uz to formālo statusu, bet gan uz Augstāko tiesu autoritāti un to, cik pārliecinoša ir to argumentācija. Augstākā tiesa vienojošos atzinumus izmanto juridiskajos jautājumos, ko uzskata par īpaši svarīgiem. Lemjot atšķirīgi, tiesnesim lēmumu pieņemšanā ir saistošs tikai likums. Tas nozīmē, ka ir iespējams lemt atšķirīgi, taču šādam lēmumam jābūt pienācīgi pamatotam. **Horvātija:** katrā apgabaltiesā, Augstajā komercietesā, Augstajā likumpārskatīšanas tiesā, Augstajā administratīvajā tiesā, Augstajā krimināltiesā un Augstākajā tiesā ir reģistrācijas tiesneši, kuri reģistrē spriedumus, lai tos varētu paziņot pusēm; viņi var brīdināt tiesnesi/palātu, ja sprieduma projekts atšķiras no iepriekš pieņemtās judikatūras, un var ierosināt izskatīt atšķirības nodaļas sēdē saskaņā ar Tiesu likuma 40. pantu, lai izdotu nodaļas lēmumu, kas ir saistošs visiem tiesas tiesnešiem. **Latvija:** Plenārsēde (visu Augstākās tiesas tiesnešu kopsapulce) un Augstākās tiesas departamentu tiesnešu kopsapulce var pieņemt atzinumus par tiesību normu interpretācijas un piemērošanas jautājumiem lēmuma veidā, ko publicē tīmekļa vietnē. **Ungārija:** tiesnesis var atkāpties no obligātā lēmuma “tikai tad, ja lietas fakti atšķiras no obligātā lēmuma faktiem vai ar atšķirību pamatojumu tiesību jautājumos”. **Polija:** cita starpā Augstākās tiesas pirmais priekšsēdētājs, Augstākās tiesas palātu priekšsēdētāji vai Augstākās administratīvās tiesas priekšsēdētājs pēc savas iniciatīvas var ierosināt, ka tiesu pieņemto tiesu nolēmumu/spriedumu neviendabīguma gadījumā Augstākās tiesas / Augstākās administratīvās tiesas septiņu tiesnešu kolēģija veic “abstrakta juridiska jautājuma” noskaidrošanu. Septiņu tiesnešu pieņemtā abstraktā rezolūcija, kas sniedz likuma interpretāciju, nav saistoša zemākas instances tiesām, un zemākas instances tiesa to ņem vērā tikai, pamatojoties uz Augstākās tiesas / Augstākās administratīvās tiesas autoritāti un to, cik pārliecinoša ir tās argumentācija. Šādas abstraktas rezolūcijas Augstākajai tiesai var būt saistošas tikai pēc atbilstoša septiņu tiesnešu kolēģijas lēmuma, ja vien tās neatceļ augstāka institūcija (piem., visas Augstākās tiesas palātas vai visas Augstākās tiesas rezolūcija; Likuma par Augstāko tiesu 88. pants). **Rumānija:** lai nodrošinātu tiesību aktu konsekventu interpretāciju un īstenošanu visās tiesās, Augstā tiesa un Kasācijas tiesa procedūrā

²⁴ Venēcijas komisijas Ziņojums par tiesu sistēmas neatkarību, I daļa: tiesu neatkarība, 2010. gada 16. marta pētījums Nr. 494/2008, CDL-AD(2010)004, 68.–72. punkts.

“apelācijas sūdzība likuma interesēs” ex officio vai pēc pušu pieprasījuma lemj par juridiskiem jautājumiem, kas dažādās tiesās ir atrisināti atšķirīgi. Šādi lēmumi neietekmē izskatāmos tiesas spriedumus vai lietas dalībnieku statusu šajās lietās. Saskaņā ar Likuma Nr. 303/2004 99. pantu par tiesnešu un prokuroru statūtiem, tiesību interesēs esošu Augstās kasācijas un tieslietu tiesas apelācijas prasību neievērošana kvalificējama kā amatpārkāpums. Tas nozīmē, ka pret attiecīgo tiesnesi var uzsākt disciplinārlietu. **Slovēnija:** principiāliem juridiskiem atzinumiem par jautājumiem, kas ir svarīgi tiesību vienādei piemērošanai, ir normatīva individuālā tiesību akta raksturs, kura darbības joma pārsniedz konkrēto lietu. Tie ir saistoši visām Augstākās tiesas kolēģijām un — tikai ar atbilstošu pamatojumu — arī zemākas instances tiesām, kurām konstitucionāli ir pieļaujama atkāpšanās no pieņemtā principiālā juridiskā atzinuma, piemēram, atkāpšanās no iedibinātās judikatūras, ja šādai atkāpšanās darbībai ir pamatota argumentācija. **Slovākija:** tiesai/tiesnesim ir saistošs hierarhiski augstākās tiesas obligātais lēmums. Atsevišķos gadījumos zemākas instances tiesai ir tiesības atkāpties no hierarhiski augstāko tiesu/tiesnešu obligātā lēmuma. Tam ir trīs galvenie iemesli: i) faktu maiņa; ii) ES Tiesas spriedumā izteikts atšķirīgs juridisks atzinums un iii) tiesību aktu grozījumi. Konkrētās tiesvedībās pret tiesnesi var tikt uzsāktā disciplinārlieta Augstākajā tiesā.

58. attēlā redzami aizsardzības pasākumi situācijās, kad tiesneši vai prokurori nolemj uz laiku ieņemt politiski nozīmīgus amatus, jo īpaši kļūst par politiķiem, ministriem, valsts amatpersonām, ministru kabineta locekļiem vai ieņemt citus politiskus amatus. Attēlā redzams, vai tiesneši un prokurori var uzņemties šādus amatus un pēc tam atgriezties tiesneša vai prokurora amatā, vai arī ir izstrādāti īpaši noteikumi, lai nodrošinātu viņu objektivitāti.

58. attēls. Aizsardzības pasākumi saistībā ar tiesnešu/prokuroru pagaidu atrašanos politiķu/ministru / valsts amatpersonu / ministru kabineta locekļu un citos politiskos amatos (*)

Attiecībā uz katru valsti divi stabiņi nozīmē šādus kritērijus:

1. Tiesneši.
2. Prokurori.

- Iestādes atļauja, kas nepieciešama, lai tiesnesis/prokurors uz laiku atstātu amatu
- Nepieciešams “nogaidīšanas” periods, pirms persona var atgriezties tiesneša/prokurora amatā
- Tiesneša/prokurora paziņojums/deklarācija konkrētai iestādei par jauno pagaidu darbu
- Nav īpašu noteikumu, bet tiek piemērotas vispārējās ētikas normas
- Citi noteikumi

(*) **Bulgārija:** šajos amatos uz laiku var iecelt mirtiesnešus. Lai viņus atkārtoti ieceltu par tiesnešiem/prokuroriem / izmeklēšanas mirtiesnešiem, ir spēkā īpaši procesuālie noteikumi, kas paredz, ka pieteikums ir jāiesniedz Augstākās tiesu iestāžu padomes attiecīgajai kolēģijai 14 dienu laikā no brīža, kad viņi atstājuši citu (pagaidu) amatu. **Vācija:** ja prokuroru ievēlē federālajā parlamentā / iecel par federālās valdības locekli, tiesības un pienākumus, kas izriet no valsts amatpersonas statusa, uz pilnvaru laiku aptur (izņemot pienākumus, kas saistīti ar dienesta noslēpumu un aizliegumu pieņemt atlīdzības vai pateicības); kad pilnvaras Bundestāgā beidzas, attiecīgā valsts amatpersona var pieprasīt (trīs mēnešu laikā pēc pilnvaru beigām) viņu atjaunot iepriekšējā amatā, kas jāīsteno trīs mēnešu laikā pēc pieprasījuma saņemšanas, un jāatjauno tādā pašā vai līdzvērtīgā amatā kā iepriekšējā (ja atjaunošana amatā netiek pieprasīta, tiesības un pienākumi, kas izriet no valsts amatpersonas statusa, paliek apturēti). Kad valsts amatpersona aiziet no darba valdībā un atgriežas iepriekšējā

amatā, kas principā ir iespējams ar abu pušu piekrišanu (pretējā gadījumā piemēro pensionēšanās statusu), īpašie noteikumi (likumā noteiktās informācijas atklāšanas prasības vai ar to saistītās iespējas noteikt pagaidu aizliegumu veikt noteiktas darbības) netiek piemēroti — šādas prasības ir spēkā tikai tad, ja bijušais valdības loceklis plāno turpmāk darboties privātajā sektorā. **Dānija:** atgriežoties darbā prokuratūrā, prokurors ir jāapstiprina un viņam jāsaņem nepieciešamais drošības apstiprinājums. **Igaunija:** Tiesneši: lai gan nav konkrēta regulējuma, kas ierobežotu jomas, kurās tiesnesis varētu strādāt pēc atgriešanās tiesneša amatā, atgriežoties ir viens svarīgs nosacījums — tiesnesis var atgriezties vakantajā tiesneša amatā tajā pašā tiesā, par to brīdinot attiecīgās tiesas priekšsēdētāju vismaz vienu mēnesi iepriekš. Ja pēc aiziešanas no valsts dienesta tiesnesim nav iespējas atgriezties vakantajā tiesneša amatā tajā pašā tiesā un viņš nevēlas tikt pārcelts uz citu tiesu, tiesnesis tiek atbrīvots no amata un saņem kompensāciju sešu mēnešu algas apmērā. Prokurori: prokurors nevar būt politiskas partijas biedrs. **Spānija:** Tiesneši: tiesneši, kuri kļuvuši par parlamenta vai valdības locekļiem, pēc politiskā mandāta beigām var atgriezties tajā pašā tiesā vai tiesneša amatā. Vienīgais izņēmums ir Augstākās tiesas tiesneši, kuri, atgriežoties tiesneša amatā, zaudē tiesneša amatu Augstākajā tiesā — viņi var strādāt zemākas instances tiesā. Turklāt, ja tiesnesim pēc atgriešanās tiesneša amatā ir jāizlemj lieta, kas saistīta ar politikiem vai politiskām interesēm, piemēro vispārīgus atkāpšanās un atstatīšanas noteikumus. Prokurori: personām, kuras atsāk pildīt prokurora amata pienākumus, ir jāatturas, un attiecīgā gadījumā tās var atturēt no iesaistīšanās jebkādos jautājumos, kuros ir iesaistītas politiskās partijas vai grupas, vai to locekļi, kuri ir vai ir bijuši valsts amatpersona / ministru kabineta loceklis, ir jāpiesakās jaunam amatam, un viņa iecelšanu amatā oficiāli apstiprina Padome. Pirms atgriešanās tiesneša amatā personai ir jāievēro piecu gadu “nogaidīšanas” periods, ja tā darbojās saskaņā ar valsts mandātu, vai trīs gadu periods, ja tā darbojās saskaņā ar Eiropas Parlamenta mandātu. **Horvātija:** attiecībā uz amatiem, uz kuriem uz laiku var norīkot prokurorus, pastāv īpaši noteikumi un kārtība, kas jāievēro. **Itālija:** diagramma atspoguļo situāciju civiltiesās un krimināltiesās. Augstajai Tiesu iestāžu padomei ir jādod pilnvaras tiesnešiem civiltiesās un krimināltiesās. Administratīvie tiesneši var strādāt Valsts padomes konsultatīvajās nodaļās vai jurisdikcijas nodaļās, kuru pārziņā nav jautājumu, kas saistīti ar tiesneša iepriekšējo darbību. Prokurori, kuri kandidē Parlamenta vēlēšanās, var atgriezties prokurora amatā, tikai citā apgabalā, nevis tajā, kurā viņi kandidējuši (neatkarīgi no tā, vai viņi ir ievēlēti vai ne). Prokurori nedrīkst kandidēt Parlamenta vēlēšanās apgabalā, kurā viņi pildīja savus pienākumus pēdējos sešus mēnešus pirms kandidēšanas. Reģionālās un pašvaldību vēlēšanās prokurori nedrīkst kandidēt reģionā, kurā viņi pilda savas funkcijas. **Latvija:** tiesneši nedrīkst iesaistīties politiskajā dzīvē (nevar būt pat politiskās partijas biedri). **Austrija:** prokuroriem pirms atgriešanās vadošā prokurora amatā (t. i., prokuratūras, Ģenerālprokuratūras vadītāja amatā) jāievēro piecu gadu “nogaidīšanas” periods. **Polija:** tiekot ieceltam politiskos amatos, ievēlētajam tiesnesim ir jāatsakās no sava tiesneša mandāta, taču viņam ir tiesības atgriezties tiesneša amatā (tajā, ko ieņēma pirms iecelšanas), ja darbības laiks politikā nepārsniedz deviņus gadus. Tam ir nepieciešama Valsts tiesu iestāžu padomes atļauja. **Portugāle:** tiesnešiem un prokuroriem pirms atgriešanās amatā ir jāsaņem attiecīgi Tiesnešu augstās padomes vai Prokuratūras augstās padomes (CSMP) atļauja. **Slovākija:** pēc atgriešanās tiesneša amatā tiesnesis nedrīkst pretendēt uz tiesas priekšsēdētāja vai priekšsēdētāja vietnieka amatu. 60 dienas pirms atgriešanās tiesneša amatā ir jāpaziņo Tieslietu ministrijai.

– Aizsardzības pasākumi saistībā ar prokuratūru darbību ES –

Prokuratūrai ir būtiska loma krimināltiesu sistēmā, kā arī dalībvalstu sadarbībā krimināltiesību jomā. Pienācīga prokuratūras darbība ir svarīga iedarbīgai cīņai pret noziedzību, tajā skaitā ekonomiskajiem un finanšu noziegumiem, piemēram, nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un korupciju. Saskaņā ar ES Tiesas judikatūru saistībā ar Pamatlēmumu par Eiropas apcietināšanas orderi ⁽²⁵⁾ prokuratūru var uzskatīt par dalībvalsts tiesu iestādi Eiropas apcietināšanas ordera izdošanas un izpildes vajadzībām, ja tā var rīkoties neatkarīgi un tai nedraud tieša vai netieša pakļaušana izpildvaras, piemēram, tieslietu ministra, konkrētā lietā dotiem norādījumiem vai rīkojumiem ⁽²⁶⁾.

²⁵ Padomes pamatlēmums 2002/584/TI par Eiropas apcietināšanas orderi un par nodošanas procedūrām starp dalībvalstīm (OV L 190, 18.7.2002., 1. lpp.).

²⁶ Tiesas 2019. gada 27. maija spriedums apvienotajās lietās *OG un PI (Lībekas un Cvikavas prokuratūra)*, C-508/18 un C-82/19 PPU, 73., 74. un 88. punkts, ECLI:EU:C:2019:456; 2019. gada 27. maija spriedums lietā

Prokuratūru organizācija visā ES atšķiras, un nav vienota modeļa visām dalībvalstīm. Tomēr Eiropas Padome ir pamanījusi plaši izplatītu tendenci dot priekšroku neatkarīgākai prokuratūrai, nevis tādai, kas ir pakārtota vai piesaistīta izpildvarai⁽²⁷⁾. Kā norādījusi Eiropas Prokuroru konsultatīvā padome, rezultatīva un patstāvīga prokuratūra, kas ir apņēmusies veicināt tiesiskumu un cilvēktiesības tiesvedības ietvaros, ir viens no demokrātiskas valsts pīlāriem⁽²⁸⁾. Turklāt demokrātiskā sabiedrībā ne uz tiesām, ne uz izmeklēšanas iestādēm nedrīkst izdarīt politisko spiedienu. Neatkarības jēdziens nozīmē, ka, lai nodrošinātu tiesību normu un tiesiskuma principa pilnīgu ievērošanu un piemērošanu un lai prokurori netiktu pakļauti nekādam politiskam spiedienam vai jebkāda veida nelikumīgai ietekmei, nav pieļaujama nelikumīga iejaukšanās prokuroru pienākumu pildīšanā⁽²⁹⁾. Neatkarība attiecas ne tikai uz prokuratūru kopumā, bet arī uz atsevišķām tās struktūrām un atsevišķiem prokuroriem⁽³⁰⁾. Neatkarīgi no tā, kāda ir valsts tiesu sistēma vai tās pamatā esošās tiesiskās tradīcijas, Eiropas standarti nosaka, ka dalībvalstis veic efektīvus pasākumus, lai garantētu, ka prokurori spēj pildīt savus profesionālos uzdevumus un pienākumus atbilstoši pienācīgiem tiesiskajiem un organizatoriskajiem nosacījumiem⁽³¹⁾ un bez nepamatotas iejaukšanās⁽³²⁾. Jo īpaši tad, ja valdība sniedz vispārīgus norādījumus, piemēram, par politiku cīņai pret noziedzību, šādiem norādījumiem jābūt noformētiem rakstiski un pienācīgi publicētiem⁽³³⁾. Ja valdībai ir pilnvaras sniegt norādījumus kriminālvajāšanas uzsākšanai konkrētā lietā, šādiem norādījumiem jābūt papildinātiem ar pienācīgiem aizsardzības pasākumiem⁽³⁴⁾. Saskaņā ar Eiropas Padomes Ministru komitejas 2000. gada ieteikumu norādījumi neuzsākt kriminālvajāšanu būtu jāaizliedz vai arī tie būtu jāparedz izņēmuma gadījumiem un tiem jāpiemēro īpaši aizsardzības pasākumi

C-509/18, 52. punkts, ECLI:EU:C:2019:457; sk. arī 2019. gada 12. decembra spriedumu apvienotajās lietās *Parquet général du Grand-Duché de Luxembourg un Openbaar Ministerie (Lionas un Tūras prokurori)*, C-566/19 PPU un C-626/19, ECLI:EU:C:2019:1077; *Openbaar Ministerie (Zviedrijas prokuratūra)*, C-625/19 PPU, ECLI:EU:C:2019:1078, un *Openbaar Ministerie (Briseles prokurors)*, C-627/19 PPU, ECLI:EU:C:2019:1079; 2020. gada 24. novembra spriedumu lietā *AZ*, C-510/19, 54. punkts, ECLI:EU:C:2020:953. Sk. arī 2016. gada 10. novembra spriedumu lietā *Kovalkovas*, C-477/16 PPU, 34. un 36. punkts, ECLI:EU:C:2016:861, un 2016. gada 10. novembra spriedumu lietā *Poltorak*, C-452/16 PPU, 35. punkts, ECLI:EU:C:2016:858, attiecībā uz jēdzienu “tiesu vara”, “kura (..) atbilstoši tiesiskas valsts darbību raksturojošajam varas dalīšanas principam ir jānošķir no izpildvaras”. Sk. arī Atzinuma Nr. 13 (2018. gads) par prokuroru neatkarību, pārskatbildību un ētiku, ko pieņēmusi Eiropas Prokuroru konsultatīvā padome (EPKP), xii) ieteikumu.

²⁷ CDL-AD(2010)040-e, Ziņojums par Eiropas standartiem attiecībā uz tiesu sistēmu neatkarību: II daļa “Prokuratūra”, pieņēmusi Venēcijas komisija savā 85. plenārsēdē (Venēcija, 2010. gada 17. un 18. decembris), 26. punkts.

²⁸ Eiropas Prokuroru konsultatīvās padomes (EPKP) Atzinums Nr. 15 (2020. gads) par prokuroru lomu ārkārtas gadījumos, jo īpaši pandēmijas apkarošanas gadījumā.

²⁹ Eiropas Prokuroru konsultatīvās padomes (EPKP) Atzinums Nr. 16 (2021. gads) par starptautisko tiesu un līgumu izpildes uzraudzības struktūru lēmumu ietekmi uz prokuroru praktisko neatkarību, 13. punkts.

³⁰ Eiropas Prokuroru konsultatīvās padomes (EPKP) Atzinums Nr. 16 (2021. gads) par starptautisko tiesu un līgumu izpildes uzraudzības struktūru lēmumu ietekmi uz prokuroru praktisko neatkarību, 13. punkts.

³¹ Ieteikums Rec(2000)19 par prokuratūras lomu krimināltiesību sistēmā, pieņēmusi Eiropas Padomes Ministru komiteja 2000. gada 6. oktobrī (turpmāk “2000. gada ieteikums”), 4. punkts.

³² 2000. gada ieteikuma 11. un 13. punkts. Sk. arī: Atzinuma Nr. 13 (2018. gads) par prokuroru neatkarību, pārskatbildību un ētiku, ko pieņēmusi Eiropas Prokuroru konsultatīvā padome (EPKP), i) un iii) ieteikumu; daudzi Pretkorupcijas starpvalstu grupas (*GRECO*) ceturtās vērtēšanas kārtas “Korupcijas novēršana — parlamenta locekļi, tiesneši un prokurori” ieteikumi ir vērsti uz to, lai ieviestu kārtību, kādā prokuratūru aizsargāt no nepamatotas ietekmes un iejaukšanās krimināllietu izmeklēšanā.

³³ 2000. gada ieteikuma 13. punkta c) apakšpunkts.

³⁴ 2000. gada ieteikuma 13. punkta d) apakšpunkts.

(³⁵). Ieinteresētajām personām (tostarp cietušajiem) būtu jābūt iespējai apstrīdēt prokurora lēmumu nesākt kriminālvajāšanu lietā (³⁶), un tas arī nodrošina zināma veida atbildību prokuroriem (³⁷).

Lēmums neuzsākt kriminālvajāšanu var radīt problēmas saistībā ar prokuroru pārskatatbildību, tādēļ ir svarīgi paredzēt tiesiskās aizsardzības līdzekli (³⁸). Zemāk redzamais attēls sniedz detalizētāku pārskatu par iespēju pārskatīt prokurora lēmumu neuzsākt kriminālvajāšanu kādā lietā. Šīs vērtības neanalizē prokuratūras darbības rezultativitāti — tam ir nepieciešams kvalitatīvs novērtējums, ņemot vērā katras dalībvalsts īpašos apstākļus.

59. attēlā ir norādītas iestādes, kuras pieņem lēmumu par pieprasījumu pārskatīt prokurora lēmumu atsevišķās lietās neuzsākt kriminālvajāšanu tādu noziegumu gadījumā, kuros nav cietušo (piem., nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācija, korupcija) un kuros ir cietušais (piem., miesas bojājumi) (³⁹). Tajā ir attēlots, kura iestāde pārbauda atsevišķu prokuroru darbu, kas ietekmē prokuratūras darbību. Dažās dalībvalstīs lēmumu neuzsākt kriminālvajāšanu pārskata dažādas iestādes: vai nu augstākas pakāpes prokurori (tostarp attiecīgā gadījumā ģenerālprokurors), vai tiesa. Dažās dalībvalstīs lēmumu vispirms izskata augstākas pakāpes prokurori, un pēc tam šo lēmumu var apstrīdēt tiesā (valstīs, kuru stabiņš ir divās krāsās). Ja stabiņš ir vienkrāsains, lēmumu neuzsākt kriminālvajāšanu izskata vai nu tikai augstākas pakāpes prokurors, vai tikai tiesa. Dažās dalībvalstīs lēmumu nevar pārskatīt.

³⁵ 2000. gada ieteikuma 13. punkta f) apakšpunkts. Sk. arī Atzinuma Nr. 13 (2018. gads) par prokuroru neatkarību, pārskatatbildību un ētiku, ko pieņēmusi Eiropas Prokuroru konsultatīvā padome (EPKP), iv) ieteikumu.

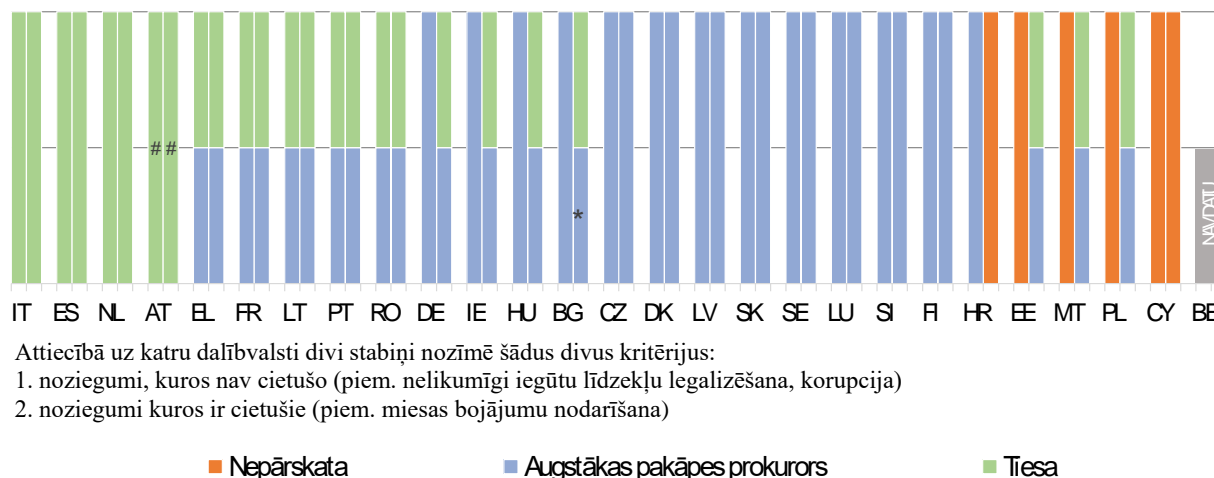
³⁶ 2000. gada ieteikuma 34. punkts.

³⁷ CDL-AD(2010)040-e, Ziņojums par Eiropas standartiem attiecībā uz tiesu sistēmu neatkarību: II daļa “Prokuratūra”, pieņēmusi Venēcijas komisija savā 85. plenārsēdē (Venēcija, 2010. gada 17. un 18. decembris), 45. punkts.

³⁸ CDL-AD(2010)040-e, Ziņojums par Eiropas standartiem attiecībā uz tiesu sistēmu neatkarību: II daļa “Prokuratūra”, pieņēmusi Venēcijas komisija savā 85. plenārsēdē (Venēcija, 2010. gada 17. un 18. decembris), 45. punkts.

³⁹ Cietušais, kā definēts 2. pantā Direktīvā 2012/29/ES (2012. gada 25. oktobris), ar ko nosaka noziegumos cietušo tiesību, atbalsta un aizsardzības minimālos standartus un aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2001/220/TI, ir fiziska persona, kurai nodarīts kaitējums, tostarp fizisks, garīgs vai emocionāls kaitējums, vai ekonomiski zaudējumi, ko tieši izraisījis noziedzīgs nodarījums, vai tās personas, kuras nāvi ir tieši izraisījis noziedzīgs nodarījums, ģimenes locekļi, kuriem minētās personas nāves rezultātā ir nodarīts kaitējums.

59. attēls. Iestāde, kas pārskata prokurora lēmumu neuzsākt kriminālvajāšanu (*) (avots: Eiropas Komisija kopā ar Ekspertu grupu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas un teroristu finansēšanas novēršanas jomā)

(*) Visām dalībvalstīm: ja šāda pārskatīšana pastāv, attiecībā uz noziegumiem, kuros nav cietušo, lēmumu neuzsākt kriminālvajāšanu var apstrīdēt/atcelt augstākas pakāpes prokurors (Bulgārija, Čehija, Vācija, Spānija, Francija, Latvija, Luksemburga, Polija, Portugāle un Rumānija), apstrīdēt sūdzības iesniedzējs, kurš paziņoja par iespējamo noziedzīgo nodarījumu (Vācija (izmantojot disciplinārsūdzību), Īrija (Valsts policijas dienests), Francija (tostarp administratīvās iestādes), Polija (konkrētos gadījumos attiecībā uz valsts un pašvaldību iestādēm un privātpersonām), Horvātija, Itālija, Latvija, Ungārija, Nīderlande, Slovēnija un Slovākija) vai apstrīdēt citi, piemēram, personas, kurām ir šķietamas/legitīmas intereses (Dānija, Vācija, Rumānija), tiesiskās aizsardzības komisārs (Austrija), ikviens (Portugāle: attiecībā uz noteiktiem noziegumiem, kuros nav cietušo) un ikviens (Somija). Attiecībā uz noziegumiem, kuros ir cietušais, lēmumu neuzsākt kriminālvajāšanu var apstrīdēt augstākas pakāpes prokurors (Bulgārija, Čehija, Vācija, Francija, Latvija, Luksemburga, Portugāle un Rumānija), cietušais (Bulgārija, Čehija, Vācija, Igaunija, Īrija, Spānija, Francija, Itālija, Latvija, Ungārija, Malta, Nīderlande, Austrija, Portugāle, Polija, Slovēnija un Slovākija) vai citas personas, piemēram, personas, kurām ir šķietamas/legitīmas intereses (Dānija, Rumānija, Polija), pārvaldes iestāde, kurai ir tiesības rīkoties (Francija), un ikviens (Somija). Kriminālvajāšanu saistībā ar privātu apsūdzību var uzsākt Bulgārijā, Īrijā, Horvātijā, Ungārijā, Maltā, Polijā, Portugālē, Slovēnijā un Zviedrijā.

Simboli “##” attiecībā uz **Austriju**: Austrijas tiesību aktos ir zināmi dažāda veida lēmumi neuzsākt kriminālvajāšanu. Ja prokuratūra nesāk izmeklēšanu, jo nav sākotnēju aizdomu, šādu lēmumu nevar apstrīdēt (tomēr lēmums nav saistošs). Ja pēc izmeklēšanas (gan attiecībā uz noziegumiem, kuros nav cietušo, gan noziegumiem, kuros ir cietušais) prokuratūra nolemj neuzsākt kriminālvajāšanu, šādu lēmumu var apstrīdēt tiesā. Simbols “*” attiecībā uz **Bulgāriju**: prokurors pieņem lēmumu, vai pastāv tiesību aktu prasības uzsākt pirmstiesas procesu. Ja šādu prasību nav, prokurors izdod dekrētu par atteikumu uzsākt pirmstiesas procesu (atteikums uzsākt izmeklēšanu). Šo atteikumu var pārsūdzēt tikai augstākas pakāpes prokuratūrā. Ja tika uzsākts pirmstiesas process, pēc tā beigām prokurors var to pārtraukt vai ierosināt lietu tiesā (lēmums sākt kriminālvajāšanu). Dekrētu neuzsākt kriminālvajāšanu par noziegumiem, kuros ir cietušais, var apstrīdēt tiesā septiņu dienu laikā. Ja šis termiņš netiek ievērots, lēmumu joprojām var apstrīdēt, taču tikai augstākas pakāpes prokuratūrā. Tādu noziegumu gadījumā, kuros nav cietušo, lēmumu neuzsākt kriminālvajāšanu var atcelt ex officio augstāka prokuratūra, ja ir saņemta norāde vai pēc pašu iniciatīvas. **Igaunija**: cietušais var apstrīdēt prokuratūrā izmeklēšanas struktūras lēmumu neuzsākt kriminālvajāšanu. Prokuratūras lēmumu neuzsākt vai izbeigt kriminālvajāšanu var apstrīdēt Ģenerālprokuratūrā. Ģenerālprokuratūras lēmumu var apstrīdēt rajona tiesā. **Spānija**: izmeklētājtiesnesis ir institūcija, kas pilnvarota izlemt, vai uzsākt kriminālvajāšanu. Pēc lēmuma neuzsākt kriminālvajāšanu pieņemšanas izmeklētājtiesnesim būtu jāinformē pārējās procesā iesaistītās puses (t. i., prokurors un cietušais/sūdzības iesniedzējs), kuras tiesā var lēmumu apstrīdēt. **Itālija**: ja kriminālprocesā prokurors uzskata, ka nosacījumi kriminālvajāšanas uzsākšanai nav izpildīti (piem., nav pietiekamu pierādījumu), viņam būtu jāiesniedz lūgums par lietas noraidīšanu iepriekšējās izmeklēšanas tiesnesim, kurš izlemj, vai pieņemt prokurora lūgumu. **Kipra**: ja ģenerālprokurors pieņem lēmumu neuzsākt kriminālvajāšanu kādā lietā (pamatojoties uz esošajiem pierādījumiem

un advokātu ieteikumiem), šādu lēmumu var grozīt vienīgi ģenerālprokurors. **Lietuva:** pirmstiesas izmeklēšanas darbinieka lēmums neuzsākt pirmstiesas izmeklēšanu tiek pieņemts tikai ar pirmstiesas izmeklēšanas iestādes vadītāja piekrišanu. Lēmumu neuzsākt pirmstiesas izmeklēšanu 24 stundu laikā nosūta prokuroram, kurš pārbauda attiecīgo lēmumu 10 dienu laikā. Noraidīto prokurora lēmumu var apstrīdēt tiesā. Sūdzību par pirmstiesas izmeklēšanas darbinieka lēmumu var iesniegt arī prokuroram. Noraidīšanas gadījumā prokurora lēmumu var apstrīdēt tiesā. Savukārt tiesneša lēmumu var pārsūdzēt augstākajā tiesā. **Ungārija:** iespēja pārskatīt tiesā attiecībā uz noziegumiem, kuros ir cietušais, pastāv tikai kriminālvajāšanā privātas apsūdzības ietvaros (piem., neslavas celšanas un apmelošanas gadījumā) vai aizstājošas kriminālvajāšanas privātas apsūdzības ietvaros (pēc tam, kad pieņemts prokurora lēmums neuzsākt kriminālvajāšanu). **Malta:** saukšana pie kriminālatbildības par noziegumiem tiek nodota no policijas Ģenerālprokuratūras kompetencē. Pārkarātošanos plānots noslēgt līdz 2025. gada beigām. 2020. gada oktobrī ģenerālprokurors pārņēma pienākumu lemt par kriminālvajāšanas uzsākšanu un kriminālvajāšanu zemākas instances tiesās par noteiktiem smagiem noziegumiem. Tiesību aktā, kas stājās spēkā 2020. gada oktobrī, ir paredzēts pārskatīt (civiltiesās) ģenerālprokurora lēmumu neuzsākt kriminālvajāšanu, pamatojoties uz lēmuma nelikumību vai nepamatotību. Ja lēmums uzsākt kriminālvajāšanu, kā arī kriminālvajāšana ir policijas komisāra pārziņā, miertiesās var uzsākt apstrīdēšanas procedūru. **Polija:** likums nošķir lēmumu par atteikumu uzsākt kriminālvajāšanu un lēmumu par kriminālvajāšanas pārtraukšanu. Lēmumu uzsākt kriminālvajāšanu augstākas pakāpes prokuroram un tiesā var apstrīdēt cietušais, valsts, pašvaldības vai kopienas iestāde, kas paziņojusi par iespējamo nodarījumu. Lēmumu par kriminālvajāšanas pārtraukšanu var apstrīdēt tiesvedības puses, valsts vai pašvaldības iestāde, kas paziņojusi par iespējamo nodarījumu, un persona, kas paziņojusi par nodarījumu, kas attiecas tikai uz konkrētām, likumā uzskaitītām noziedzīgām darbībām, un tikai tad, ja iespējamais nodarījums izraisījis šīs personas tiesību pārkāpumu. **Portugāle:** prokurora lēmumu neuzsākt kriminālvajāšanu var pārskatīt atsevišķā procesuālajā posmā "instrução" (izmeklēšanas atsākšana), kurā īpaši paredzēts tiesas apstiprinājums par lēmumu izvirzīt apsūdzības vai reģistrēt izmeklēšanu. Šādu izmeklēšanas atsākšanu var pieprasīt "assistente" (palīgs), ja procedūra nav atkarīga no privātas kriminālvajāšanas. Prokurora lēmumu neuzsākt kriminālvajāšanu var iesniegt pārskatīšanai arī prokurora tiešajam vadītājam 20 dienu laikā no dienas, kad vairs nevar pieprasīt izmeklēšanas atsākšanu. **Slovēnija:** prokurori nevar noraidīt prasības krimināllietā attiecībā uz noteiktiem kriminālnoziedzumiem bez prokuratūras vadītāja apstiprinājuma. Prokuroriem jāinformē noteiktas iedzīvotāju kategorijas un valsts iestādes, kuras iesniedza prasību krimināllietā, par nodomu un iemesliem turpināt lietu, un jāsniedz tām iespēja paust viedokli par atteikuma iemesliem. Pēc pieņemšanas lēmums noraidīt prasību krimināllietā vai pārtraukt kriminālvajāšanu ir galīgs, taču cietusī puse var pārņemt kriminālvajāšanu (privāti). **Zviedrija:** lēmums ir publisks. Noziegumā cietusī persona, kā arī aizdomās turētais var pieprasīt pārskatīšanu. Pārskatīšanu veic prokurors, kurš pieņēma lēmumu. Jaunu pierādījumu vai apstākļu gadījumā prokurors var pieņemt lēmumu uzsākt tiesvedību. Ja jaunas informācijas nav, lēmumu par pārskatīšanu pieņem Attīstības centrs.

60. attēlā ir sniegts pirmais pārskats par struktūrām un iestādēm, kas ir pilnvarotas veikt kriminālizmeklēšanu saistībā ar finanšu un ekonomiskajiem noziegumiem un visiem citiem noziedzīgiem nodarījumiem. Neatkarīgas un objektīvas tiesu sistēmas, kas iedarbīgi panāk pretkorupcijas tiesību aktu izpildi, veicot objektīvu izmeklēšanu un kriminālvajāšanu, ir svarīgas veiksmīgai cīņai pret korupciju⁴⁰), kā arī pret citiem finanšu un ekonomiskajiem noziegumiem.

⁴⁰ 2020. gada ziņojums par tiesiskumu — Komisijas paziņojums par tiesiskuma situāciju Eiropas Savienībā, 13. lpp., un Padomes 2021. gada 12. maija neoficiālais dokuments 8478/21, kas pieejams vietnē <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8478-2021-INIT/en/pdf>.

60. attēls. Iestādes, kas ir pilnvarotas veikt kriminālizmeklēšanu (*) (avots: Eiropas Komisija kopā ar Ekspertu grupu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas un teroristu finansēšanas novēršanas jomā)

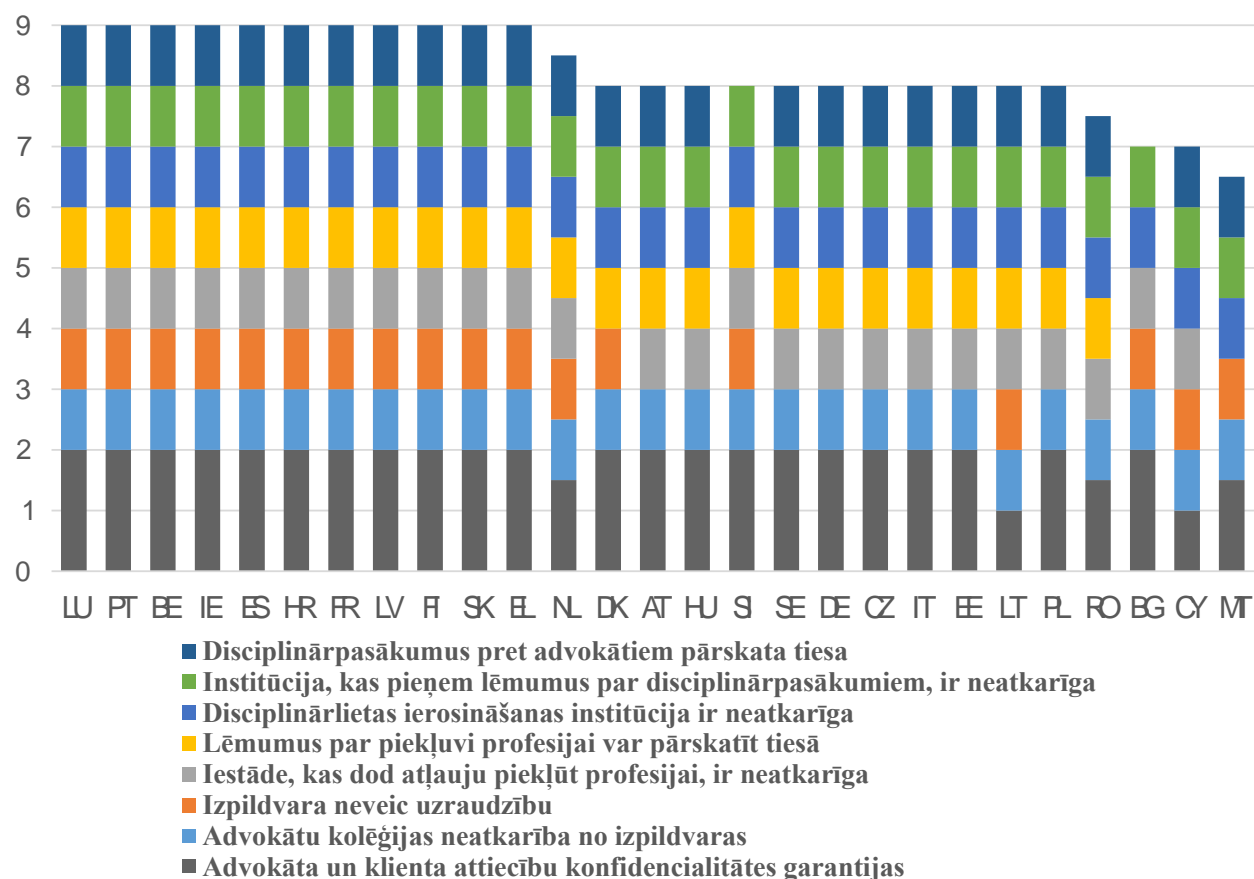
	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE
Policija	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
Prokurori	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
Izmeklēšanas tiesneši/miertiesneši	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
Žandarmērija										●										●							
Militārās struktūras									●						●												
Nodokļu iestādes	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
Nacionālās drošības aģentūra			●		●															●							
Cits (lūdzu, precizējiet)	●	●	●					●				●		●	●	●				●	●	●				●	

(*) **Čehija:** policijas iestādēs ietilpst arī Drošības spēku Ģenerālinspekcija, Ieslodzījuma vietu dienests, muitas darbinieki, Militārā policija, kā arī Drošības informācijas dienesta un Ārējās izlūkošanas dienesta iestādes, kas izmeklē Drošības informācijas dienesta un Ārējās izlūkošanas dienesta darbinieku pastrādātos noziegumus. **Igaunija:** Slepēnis dienests ir izveidots valsts drošības uzturēšanai, vācot informāciju un veicot preventīvos pasākumus, kā arī izmeklējot noziedzīgus nodarījumus. Tā ir ne tikai drošības iestāde, bet arī policijas tipa iestāde, kas veic kriminālizmeklēšanu, galvenokārt saistībā ar terorismu un liela mēroga korupciju. **Polija:** Iekšējās drošības aģentūrai, Ārējās izlūkošanas aģentūrai un Militārās pretizlūkošanas/izlūkošanas dienestam būtu jānosūta prokuroram visi pierādījumi par iespējamiem noziedzīgiem nodarījumiem. Kategorijā "citas" dalībvalstis atzīmēja: **Beļģija:** vairākas civildienesta aģentūras federālā līmenī. **Bulgārija:** izmeklēšanas muitas inspektors. **Spānija:** muitas iestādes. **Itālija:** policijā ietilpst šādas tiesībaizsardzības iestādes: Polizia di Stato, Guardia di Finanza un Carabinieri. Saskaņā ar Kriminālprocesa kodeksa 55. un 57. pantu tiesu policijas funkcijas (kriminālizmeklēšanu) likumā noteiktajās robežās var veikt citas struktūras un aģentūras (piem., muitas amatpersonas). **Latvija:** Valsts drošības dienests, Valsts ieņēmumu dienesta Iekšējās drošības pārvalde, Militārā policija, Latvijas Ieslodzījuma vietu pārvalde, Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs, Valsts ieņēmumu dienesta Nodokļu un muitas policija, Valsts robežsardze, kuģu kapteiņi jūrā, Latvijas Nacionālo bruņoto spēku vienības, kas atrodas ārvalsts teritorijā, komandieris, Iekšējās drošības birojs. **Lietuva:** Valsts robežsardzes dienests, Speciālās izmeklēšanas dienests, Finanšu noziegumu izmeklēšanas dienests, Lietuvas Republikas Muita, Ugunsdzēsības un glābšanas departaments un Ieslodzījuma vietu departaments. **Luksemburga:** dažas zvērinātas dažādu pārvalžu, piemēram, muitas pārvalžu, amatpersonas (tiesu policijas darbinieki). **Nīderlande:** speciālās izmeklēšanas struktūras, piemēram, FIOD (finanšu un ekonomiskā inspekcija), Sociālās labklājības inspekcija, Vides inspekcija un Lauksaimniecības inspekcija. **Polija:** Robežsardze, Centrālais korupcijas apkarošanas birojs. **Slovākija:** Finanšu pārvaldes Krimināllietu birojs (FACO) ir īpaša Slovākijas Finanšu direktorāta vienība, kas ir tiesīga atklāt un izmeklēt noziedzīgus nodarījumus muitas un nodokļu regulējuma jomā. **Somija:** Noziegumus var izmeklēt arī Muita, Robežsardze un Aizsardzības spēki. Muita ir pilnvarota izmeklēt nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas gadījumus.

- Advokātu kolēģiju un praktizējošo advokātu neatkarība Eiropas Savienībā -

Advokātiem un to profesionālajām apvienībām ir būtiska loma pamattiesību aizsardzības nodrošināšanā un tiesiskuma stiprināšanā ⁽⁴¹⁾. Taisnīgai tiesvedības sistēmai ir nepieciešams, lai advokāti varētu netraucēti īstenot klientu konsultēšanu un pārstāvniecību. Advokātu piederība brīvai profesijai un tiesības, kas izriet no šādas piederības, palīdz saglabāt neatkarību, un advokātu kolēģijai ir būtiska loma, lai palīdzētu garantēt praktizējošu advokātu neatkarību. Eiropas standartos cita starpā ir noteikta prasība brīvi strādāt advokāta profesijā, prasība par advokātu kolēģiju neatkarību un paredzēti pamatprincipi pret advokātiem izvirzītās disciplinārlietās ⁽⁴²⁾.

61. attēls. Advokātu kolēģiju un praktizējošu advokātu neatkarība, 2021. gads (*) (avots: Eiropas Komisija kopā ar CCBE ⁽⁴³⁾).

(*) Maksimālais iespējamais rezultāts: 9 punkti. Aptauja veikta 2021. gadā. Jautājumā par advokāta un klienta attiecību konfidencialitātes garantijām tika piešķirti 0,5 punkti par katru no pilnībā izpildītajiem kritērijiem (kratišana un advokāta rīcībā esošo elektronisko datu izņemšana, kratišana advokāta telpās, advokāta un klienta

⁴¹ “Juristiem ir svarīga loma tiesiskuma un tiesu sistēmas neatkarības aizsardzībā, vienlaikus ievērojot varas dalījumu un pamattiesības.”, “Piekļuve advokātam un tiesiskums”, prezidentvalsts diskusiju dokuments Tieslietu un iekšlietu padomes sanāksmei 2022. gada 3. un 4. martā (‘Access to a lawyer and rule of law’, Presidency discussion paper for the meeting of the Justice and Home Affairs Council on 3 and 4 March 2022): <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6319-2022-INIT/lv/pdf>.

⁴² Eiropas Padomes Ministru komitejas Ieteikums Nr. R(2000)21.

⁴³ Dati par 2021. gadu vākti, izmantojot CCBE locekļu sniegtās atbildes aptaujas anketā.

saziņas pārtveršana, advokāta un viņa telpu novērošana, nodokļu audits advokātu birojā un citas administratīvās pārbaudes). Par visiem pārējiem pilnībā izpildītajiem kritērijiem tika piešķirts 1 punkts, bet neviens punkts netika piešķirts, ja kritērijs nav izpildīts. Metodikas izmaiņu dēļ rezultāti nav salīdzināmi ar tiem, kas parādīti 2021. gada rezultātu apkopojuma tiesiskuma jomā 58. attēlā. **Rumānija, Kipra, Malta:** 2020. gada atbildes, kas pielāgotas jaunajai metodikai. **Francija:** izmaiņas tiesību aktos 2021. gadā noteica iespēju tiesā pārskatīt pret advokātiem piemērotos disciplināros pasākumus. **Dānija:** lēmumus par atļauju praktizēt advokāta amatā vai pieeju profesijai apstiprina Tieslietu ministrija pēc Dānijas Advokatūru un juristu biedrības ieteikuma un apspriešanās ar to. **Austrija:** Tieslietu ministrijai ir noteiktas strukturālas uzraudzības pilnvaras (saistītas ar Advokātu kolēģijas administratīvās vadības likumības uzraudzību), taču nav pilnvaru attiecībā uz advokātu kolēģiju ikdienas darbību. **Zviedrija:** Tiesas priekšsēdētājam ir uzraudzības pilnvaras attiecībā uz advokātiem, un viņš var pieprasīt, lai Disciplinārlietu komiteja piemērotu disciplinārsodu nolaidīgam advokātu kolēģijas biedram vai padome piemērotu disciplinārsodu biedriem, kuri vairs neatbilst formālajām advokātu kolēģijas prasībām. **Čehija:** Tieslietu ministrijai ir uzraudzības pilnvaras noteiktos jautājumos. **Igaunija:** Tieslietu ministrijai ir plašas uzraudzības pilnvaras attiecībā uz juridiskās palīdzības sistēmas organizāciju. **Lietuva:** Lietuvas Advokātu kolēģijas darbība balstās uz neatkarīgas advokātu (juristu) pašpārvaldes principu, tomēr, ievērojot Lietuvas Advokātu kolēģijas darbību regulējošo Advokatūras likumu, Lietuvas Advokātu kolēģijai ar likumu ir uzlikts pienākums koordinēt advokātu kolēģijas procedūras, kas saistītas tikai ar Tieslietu ministrijas advokātu darbību. **Polija:** Tieslietu ministrija uzrauga Advokātu kolēģiju, organizējot advokātu eksāmenus un kontrolējot shēmu, kas nosaka minimālo maksu par juridiskajiem pakalpojumiem.

3.3.3. Kopsavilkums par tiesu sistēmas neatkarību

Tiesu sistēmas neatkarība ir iedarbīgas tiesu sistēmas pamatelements. Tā ir ļoti svarīga, lai veicinātu tiesiskumu, taisnīgu tiesvedību un iedzīvotāju un uzņēmumu uzticēšanos tiesu sistēmai. Tādēļ jebkurā tiesu sistēmas reformā būtu jāaizstāv tiesiskums un jāievēro Eiropas tiesu sistēmas neatkarības standarti. 2022. gada rezultātu apkopojums parāda tendences plašas sabiedrības un uzņēmumu priekšstatos par tiesu sistēmas neatkarību. Šajā izdevumā ir sniegti arī daži rādītāji par tiesnešu drošības pārbaudēm valsts līmenī, par augstākās instances tiesu / Augstāko tiesu iespējām pēc savas iniciatīvas pieņemt lēmumus par zemākas instances tiesu judikatūras konsekvenci, par noteikumiem, kas regulē virpuļdurvju efektu, kā arī detalizētāks ieskaits par iespēju pārskatīt prokurora lēmumu neuzsākt kriminālvajāšanu kādā lietā. Tikai pēc strukturālajiem rādītājiem vien nevar izdarīt secinājumus par dalībvalstu tiesu sistēmu neatkarību, tomēr tie atspoguļo iespējamus elementus, kurus var izmantot kā sākumpunktu šādai analīzei.

- 2022. gada rezultātu apkopojumā ir atspoguļotas tendences attiecībā uz **priekšstatu par neatkarību**, pamatojoties uz plašas sabiedrības (Eiobarometrs) un uzņēmumu (Eiobarometrs) aptaujām:
 - septītajā Eiobarometra veiktajā plašas sabiedrības aptaujā (50. attēls) ir redzams, ka priekšstats par neatkarību salīdzinājumā ar 2016. gadu ir *uzlabojies* vairāk nekā trīs piektdaļās dalībvalstu. Salīdzinājumā ar 2016. gadu pusē dalībvalstu, kuras saskaras ar īpašām grūtībām, plašas sabiedrības priekšstats par neatkarību ir *uzlabojies*. Tomēr, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, plašas sabiedrības priekšstats par neatkarību ir *pasliktinājies* vairāk nekā pusē visu dalībvalstu un vairāk nekā pusē to dalībvalstu, kuras saskaras ar īpašām grūtībām, un dažās dalībvalstīs priekšstats par neatkarību saglabājas sevišķi negatīvs.
 - Septītajā Eiobarometra veiktajā uzņēmumu aptaujā (52. attēls) redzams, ka priekšstats par neatkarību salīdzinājumā ar 2016. gadu ir *uzlabojies* vairāk nekā pusē dalībvalstu. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, uzņēmumu priekšstats par neatkarību ir *pasliktinājies* mazāk nekā vienā trešdaļā visu dalībvalstu (turpretī iepriekšējā gadā

šāda situācija bija vairāk nekā pusē dalībvalstu) un aptuveni vienā piektdaļā dalībvalstu, kuras saskaras ar īpašām grūtībām. Dažās dalībvalstīs priekšstats par neatkarību joprojām ir sevišķi negatīvs.

- Attiecībā uz priekšstatu par tiesu un tiesnešu neatkarības trūkumu visbiežāk minētais iemesls bija *valdības un politiķu iejaukšanās vai spiediens, kā arī spiediens ekonomikas vai citu konkrētu interešu dēļ*. Salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, abi šie iemesli joprojām bieži tika minēti vairākās dalībvalstīs, kurās respondentu priekšstatā tiesu sistēmas neatkarības (51. un 53. attēls) līmenis ir zems.
- Attiecībā uz iemesliem, kādēļ aptaujāto priekšstatā tiesu un tiesnešu neatkarības līmenis ir augsts, gandrīz četras piektdaļas uzņēmumu un plašas sabiedrības (attiecīgi 41 % un 42 % respondentu) norādīja *tiesnešu statusa un amata nodrošinātās garantijas*.
- ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā pirmo reizi atspoguļoti Eurobarometra aptaujas rezultāti par to, kā uzņēmumi vērtē tiesību aktu un tiesu darbības rezultativitāti ieguldījumu aizsardzībā saistībā ar, viņuprāt, nepamatotiem valsts lēmumiem vai bezdarbību (54. attēls). Rezultāti liecina, ka administratīvā rīcība, likumdošanas procesa stabilitāte un kvalitāte, kā arī tiesu un īpašuma aizsardzības nodrošināšanas rezultativitāte ir salīdzinoši svarīgi faktori, kas veicina uzticību ieguldījumu aizsardzībai. Starp iemesliem, kāpēc uzņēmumi bažijas par ieguldījumu aizsardzības nodrošināšanas rezultativitāti (55. attēls), visizteiktākais iemesls bija *neprognozējamā, nepārredzamā administratīvā rīcība un grūtības apstrīdēt administratīvos lēmumus tiesā, kam cieši sekoja biežas izmaiņas likumdošanā vai bažas par likumdošanas procesa kvalitāti*.
- 56. attēlā redzams, vai Nacionālās drošības aģentūra dalībvalstīs ir iesaistīta tiesnešu — tiesnešu kandidātu vai esošo tiesnešu — drošības pārbaūžu veikšanā un cik bieži tās tiek veiktas.
- 57. attēlā redzams, vai augstākas instances tiesas vai Augstākās tiesas pēc savas iniciatīvas var pieņemt lēmumu par zemākas instances tiesu judikatūras konsekvenci. Šādi lēmumi varētu būt vai nu konsultatīvi, vai obligāti, un tie var attiekties tikai uz konkrētu lietu zemākas instances tiesā vai uz visām līdzīgām lietām visās tiesās.
- 58. attēlā parādīti ieviestie aizsardzības pasākumi situācijās, kad tiesneši vai prokurori nolemj uz laiku ieņemt politiski nozīmīgus amatus, jo īpaši kļūt par politiķiem, ministriem, valsts amatpersonām, ministru kabineta locekļiem vai ieņemt citus politiskus amatus.
- 59. attēlā ir norādīti ieviestie aizsardzības pasākumi saistībā ar prokurora lēmumu neuzsākt kriminālvajāšanu kādā lietā. Atjauninātajā attēlā ir sniegts detalizētāks pārskats par pieejamajiem aizsardzības pasākumiem attiecībā uz noziegumiem, kuros nav cietušo (piem., nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācija), un noziegumiem, kuros ir cietušais. Lai gan dažās dalībvalstīs abos gadījumos ir iespēja tiesā apstrīdēt lēmumu neuzsākt kriminālvajāšanu, vairumā dalībvalstu to izskata vai nu augstākas pakāpes prokurors, tiesa, vai abi. Dažās dalībvalstīs nav iespējams pārskatīt lēmumu neuzsākt kriminālvajāšanu.
- 60. attēlā ir sniegts pirmais pārskats par struktūrām un iestādēm, kas ir pilnvarotas veikt kriminālizmeklēšanu. Attēlā redzams, ka lielākajā daļā dalībvalstu kriminālizmeklēšanu var veikt ne tikai policija un prokuratūra, bet arī dažādas citas valsts iestādes.
- 61. attēls liecina, ka, lai gan dažās dalībvalstīs izpildvarai ir zināma uzraudzības loma attiecībā uz advokātu kolēģiju, kopumā tiek garantēta praktizējošu advokātu neatkarība,

ļaujot tiem netraucēti īstenot klientu konsultēšanu un pārstāvniecību.

4. SECINĀJUMI

2022. gada ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā parāda, ka dalībvalstu tiesu sistēmu darbības rezultativitāte ir atšķirīga. Lai gan dažās dalībvalstīs augstais tiesu sistēmas digitalizācijas līmenis Covid-19 pandēmijas laikā tiesām un prokuratūrai ļāva darboties gandrīz netraucēti, citās tiesu īslaicīga slēgšana izraisīja — jo īpaši pirmās instances tiesu — darbības rezultativitātes samazināšanos.

Atjauninātā sadaļa par tiesu sistēmu digitalizāciju parāda tendences tiesu, prokuroru un darbinieku rīcībā esošo digitālo rīku turpmākajā ieviešanā. Joprojām ir grūtības nodrošināt iedzīvotāju pilnīgu uzticēšanos visu dalībvalstu tiesību sistēmām. Informācija, kas iekļauta ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā, palīdz veikt uzraudzību Eiropas tiesiskuma mehānisma ietvaros un tiek izmantota Komisijas gada ziņojumā par tiesiskumu.